

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní
Katedra managementu a informatiky

**Nenávistné projevy v kybernetickém
prostoru**

Diplomová práce

Hate speech in cyberspace
Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Mgr. Eliška JONÁŠOVÁ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Jan VAŠÍČEK

Praha
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Břeclavi, dne 3.3.2023

.....

Bc. Jan Vašíček

ANOTACE

Diplomová práce na téma nenávistné projevy v kybernetickém prostoru sestává z úvodu, teoretické a praktické části a závěru. První kapitolu tvoří teorie zabývající se kyberprostorem, jeho strukturou a svobodou projevu. Zároveň je zde vysvětlen pojem nenávistných projevů, důvody jejich vzniku a také jejich výskyt na sociálních sítích i diskusních fórech. Poslední podkapitola první části této práce je věnována trestným činům z nenávisti. Praktická část práce je založena na dotazníkovém šetření. Druhá kapitola práce se věnuje popisu tvorby dotazníku, jeho cílům, metodám, způsobu zpracování dat i etice výzkumu. Současně je zde vymezen specifický zkoumaný soubor. Ve třetí kapitole jsou jednotlivé odpovědi respondentů analyzovány, shrnuty a vyhodnoceny.

KLÍČOVÁ SLOVA

kyberprostor * nenávistný projev * svoboda projevu * sociální sítě * romská menšina * trestný čin z nenávisti * dotazníkové šetření

ANNOTATION

The diploma thesis called Hate speech in cyberspace consists of an introduction, a theoretical and practical part and a closing. The first chapter consists of theories dealing with cyberspace, its structure and freedom of expression. Also the concept of hate speech, the reasons for its occurrence and its occurrence on social networks and discussion forums are explained here. The last subsection of the first part is devoted to hate crimes. The practical part of the work is based on a questionnaire survey. The second chapter is dedicated to the description of the creation of the questionnaire, its goals, methods etc. Furthermore, the specific examined file is defined here. In the third chapter, the all answers of the respondents are analyzed, summarized and evaluated.

KEYWORDS

cyberspace * hate speech * freedom of speech * social networks * Roma minority * hate crime * questionnaire survey

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí práce PhDr. Mgr. Elišce Jonášové, Ph.D. za cenné rady, odborné konzultace, a především výbornou spolupráci v průběhu tvorby práce.

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická část	9
1.1 Kyberprostor	9
1.1.1 Struktura kyberprostoru	11
1.2 Svoboda projevu	14
1.2.1 Pojem projev	17
1.3 Nenávistný projev	18
1.4 Virtuální komunikace	22
1.5 Disinhibiční efekt	24
1.5.1 Flaming a trolling.....	26
1.6 Výskyt nenávistných projevů.....	26
1.6.1 Sociální sítě	27
1.6.1.1 Kauzy.....	30
1.6.1.2 Akt o digitálních službách	32
1.6.2 Diskusní fóra.....	34
1.7 Trestné činy z nenávisti.....	36
2. Praktická část	43
2.1 Navrhovaný výzkum a jeho cíle	43
2.2 Zkoumaný soubor	43
2.3 Metody použité pro výzkum	44
2.4 Etika výzkumu	45
2.5 Výzkumné otázky	45
2.5.1 Přehled otázek	46
2.6 Způsob zpracování dat	47
3. Analýza odpovědí	48

3.1	Shrnutí výzkumu	61
3.2	Navrhovaná řešení	62
	Závěr	64
	Seznam použité literatury	66
	Seznam zkratk	74
	Seznam obrázků	75
	Seznam tabulek	76
	Seznam grafů	77
	Seznam příloh	78
	Přílohy práce	79

Úvod

Předmětem zájmu této závěrečné práce jsou nenávistné projevy v kybernetickém prostoru, se kterými se nyní, v současném virtuálním prostředí, setkáváme čím dál tím častěji, důsledkem rozmachu technických zařízení po celém světě a s rostoucím trendem dostupnosti internetu. Kyberprostor je hojně využíván nejen dospělými, ale čím dál tím častěji také dětmi školního, ba dokonce předškolního věku. Jedná se o jakousi novou dimenzi, která bez zásadnější kontroly umožňuje interakci a projev jednotlivcům, skupinám, organizacím i státům, a ačkoli se nenávistné projevy v kybernetickém prostoru nemusejí zdát jako ten nejpalčivější problém tohoto „světa“, je potřeba se mu bezesporu věnovat.

Práce bude sestávat ze dvou hlavních částí, které budou systematicky uspořádány do několika kapitol a podkapitol. První část práce bude tvořena teorií, kde budou vymezeny základní pojmy jako nenávistný projev, kybernetický prostor, sociální síť nebo např. svoboda projevu. Teorie bude začínat obecnějšími pojmy a postupovat ke konkrétnějším. Druhá část práce se bude zabývat kvantitativním výzkumem nenávistných projevů v kybernetickém prostoru vůči specifické skupině, konkrétně vůči romské menšině. Tato skupina byla vybrána z důvodu, že i sám autor práce si všímá v kybernetickém prostoru značné míry nenávisti, a to zejména právě vůči romské menšině.

K vypracování teoretické části budou použity především metody sběru a analýzy informací z webových i knižních titulů. Dále bude využito studium právních norem a internetových článků. Praktická část bude vycházet z analýzy výsledků dotazníkového šetření. Dotazníky budou rozprostřeny výlučně mezi příslušníky hlásící se k romské menšině. Teoretická část bude obohacena o obrázky a praktická zase o tabulky a grafy, pomocí kterých bude možné zjištěné výsledky lépe ilustrovat.

Cílem této práce bude snaha o vytvoření uchopitelného materiálu na zvolené téma a zjištění reálného dopadu nenávistných sdělení a výrazů vůči romské menšině. Zároveň by práce měla směřovat k zjištění, jak jednotlivé věkové skupiny útočné projevy v kyberprostoru vnímají, a na kterých místech

kyberprostoru se s projevy setkávají. Tato práce bude moci sloužit jako podkladový materiál ke studiu i rozvinutí základních vědomostí z této oblasti, nejen pro studenty a absolventy Policejní akademie České republiky v Praze, ale rovněž pro další osoby zájímající se o dané téma.

1. Teoretická část

První kapitola této závěrečné práce bude věnována nejzákladnějším informacím týkajícím se nenávisných projevů, jejich způsobům, příčinám a virtuálnímu prostředí, v němž k nim dochází.

1.1 Kyberprostor

Kybernetický prostor neboli kyberprostor, anglickým názvem cyberspace je pojem, který byl poprvé použit Williamem Gibsonem v díle *Burning Chrome*, které vyšlo roku 1982. Tentýž spisovatel vydal také o dva roky později knihu s názvem *Neuromancer*, ve které byl poprvé pojem kyberprostor definován, a to jako: „konsenzuální halucinace denně zakoušená miliardami oprávněných operátorů všech národů, dětmi, které se učí základy matematických pojmů... Grafická reprezentace dat abstrahovaných z bank všech počítačů v lidském systému. Nedomyslitelná složitost. Linie světla seřazené v neprostoru myslí, shluky a souhvězdí dat. Jako světla města, ustupující...“¹

Větší pozornosti se kybernetickému prostoru však dostává po 8. únoru 1996, kdy ve Švýcarském Davosu došlo k vydání díla *A Declaration of the Independence of Cyberspace*, v překladu *Deklarace nezávislosti kyberprostoru*. Tvůrcem této deklaráce je John Perry Barlow, který v něm mimo jiné zmiňuje, že kybernetický prostor je místo skládající se z transakcí, vztahů a myšlenky samotné, uspořádané jako stojatá vlna v síti komunikací. Že kyberprostor je svět, který můžeme najít všude a zároveň nikde, ale není to místo, kde žijí těla lidí. Že se jedná o svět, do kterého mohou všichni vstoupit bez privilegií nebo předsudků udělených rasou, ekonomickou či vojenskou silou nebo místem narození. Že všechny právní pojmy týkající se majetku, projevu, identity, pohybu a kontextu, které stanovují vlády států se na uživatele kyberprostoru nevztahují, protože jsou všechny založeny na hmotě a v kyberprostoru žádná hmota neexistuje. Na závěr deklaráce Barlow uvedl myšlenku vytvořit civilizaci myslí v kyberprostoru, která by byla humánnější a spravedlivější než svět, který vlády

¹ GIBSON, William. *Neuromancer* [on-line]. 3.vyd, New York: AN ACE BOOK, 2003 [cit. 11.10. 2022]. ISBN 9781101146460X. Dostupné z: <https://www.onlinereadfreebooks.com/en/Neuromancer-855350/6>

industrializovaných zemí světa vytvořily v minulosti.² Jeho dílo vyšlo jako reakce na schválení první legální cenzury internetu ve Spojených státech amerických. Tento manifest Barlow adresuje vůdčím představitelům států světa a shrnuje, proč zákony takové, jaké je známe z reálného světa, nemohou ve virtuálním prostředí fungovat. Argumentuje zejména rozdílností oněch světů, a také tím, že státní veřejná moc může jen velmi ztěžka uplatňovat svoji autoritu. Barlow zároveň zastává názor, že uživatelé kyberprostoru jsou schopni vytvořit si své vlastní, dostatečně efektivní, způsoby k řešení problémů, a to i bez vnějších zásahů vlád. Dnes už víme, že k doslovnému naplnění Barlowových názorů nedošlo a právo si svou cestu do kyberprostoru našlo.³

Aktuálně bychom pro definování kyberprostoru mohli použít rovněž i definici TRADOC⁴ z roku 2010, kde je tento prostor označován jako: „*globální doména v rámci informačního prostředí, sestávající ze vzájemně závislé sítě infrastruktury informačních technologií, včetně internetu, telekomunikačních sítí, počítačových systémů a včleněných procesorů a řídicích jednotek*“.⁵

Docent Jan Kolouch ve své publikaci *Cybersecurity* píše o kyberprostoru jako o virtuální realitě, jejíž hranice jsou neostré a mají nejasný konec i začátek, a která je zároveň zcela závislá na materiální podstatě, tedy technologiích nacházejících se ve světě reálném. Uvádí rovněž, že kyberprostor je možné definovat i jako prostor kybernetických aktivit, či jako prostor vytvořený informačními a komunikačními technologiemi. Některými státy světa je kyberprostor, po vzduchu, zemi, vodě a vesmíru, vnímán také jako jistá pátá dimenze, a proto je mu věnována stále větší a větší pozornost. Důležitou vlastností kyberprostoru je, že jeho klíčovým znakem zde je využívání technologií a dalších přidružených služeb. Ty disponují společnými rysy, které kybernetický prostor činí dostupný všem uživatelům po celém světě bez rozdílu, a dávají tak možnost

² BARLOW, Perry John. A Declaration of the Independence of Cyberspace. [on-line]. [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://www.eff.org/cyberspace-independence>.

³ Hladká, Eva a Jan Fousek. Základy IT gramotnosti. 2014 [on-line]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/1492/el/sitmu/law/html/pravo-a-kyberprostor.html>

⁴ United States Army Training and Doctrine Command; v překladu Velitelství výcviku a doktríny armády Spojených států amerických

⁵ The United States Army's *Cyberspace Operations: Concept Capability Plan 2016–2028*. [on-line]. USA [cit. 18.10.2022], 2010. s. 68. Dostupné z: www.fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf

přístupu každému. Tento prostor není nikým vlastněn ani centrálně spravován, z tohoto důvodu také obsahuje obrovské množství dat a informací, které jsou k dispozici každému jeho uživateli bez nutnosti přímého kontaktu.⁶

Právní definici tohoto širokého pojmu bychom mohli hledat například ve znění § 2 písm. a) zákona o kybernetické bezpečnosti, kde je uvedeno, že: „*kybernetickým prostorem je digitální prostředí umožňující vznik, zpracování a výměnu informací, tvořené informačními systémy, a službami a sítěmi elektronických komunikací.*“⁷

Všechna pojetí tohoto pojmu ve své neurčitosti navazují na definice starší, se snahou o přesnější vymezení, každá z nich však bohužel pouze obecně popisuje jen část důležitých atributů, ale nepodává vysvětlení například hranice kybernetického prostoru, kterou tedy dodnes neznáme. Komplexnost a šířka tohoto pojmu nám takřka brání v jeho přesné a jednotné definovatelnosti. S určitostí můžeme říct, že prostředí virtuální reality se od skutečného světa značně odlišuje a bylo by chybou myslet si, že v obou prostorech budou platit stejná pravidla nebo zvyklosti. Důkazem tohoto faktu je například disinhibiční efekt, o kterém bude pojednáno více v kapitole 1.5 textu této práce. Důsledkem rozvoje virtuálního prostředí se také čím dál tím častěji setkáváme s tím, že řada projevů učiněných ve virtuálním prostředí může mít značný dopad ve světě reálném.

1.1.1 Struktura kyberprostoru

Kybernetický prostor je prostředí, které můžeme rozdělit dle obsahu, který v něm lze nalézt, a to podle stupně dostupnosti a přístupnosti. Označení World wide web, ve zkratce „www“ obsahuje tři sféry, které se nazývají Surface web, Dark web a Deep web. Pod pojmem **Surface web** si můžeme představit vše, co je dostupné a vyhledatelné každému uživateli pomocí běžného vyhledávače, jako například Google, Bing, Seznam, Msn nebo další. Tato sféra kyberprostoru však obsahuje zhruba pouze čtyři setiny z jeho celkového obsahu. Zbylá část prostředí

⁶ KOLOUCH, Jan a Pavel BAŠTA. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. s. 36. ISBN 978-80-88168-34-8. [on-line]. [cit. 17.10.2022] Dostupné z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybersecurity.pdf>

⁷ Zákon č. 181/2014 Sb. *Zákon o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti)*.

je tvořena Deep a Dark webem, které bývají často mylně spojovány či zaměňovány.⁸

Pojem **Deep web** označuje prostředí, jehož obsah zpravidla není nelegální, ale není ani veřejně přístupný všem uživatelům. Jedná se například o informační systémy školských nebo lékařských zařízení, státní databáze či všechny zaheslované účty, ať už emailové, cloudové, bankovní nebo jiné soukromé. Deep web je prostor, který dokáže vyhledat pouze specializovaný vyhledávač. Obsah v něm může být rozdílný také v jednotlivých státech světa, jelikož některé státy mohou záměrně cenzurovat určité weby z politických nebo jiných důvodů.⁹

Dark web je rozhraní, které oproti deep webu a surface webu nezobrazuje a záměrně maskuje stránky před běžně dostupnými vyhledávači a zároveň používá spoustu anonymizačních nástrojů ke skrytí IP adres¹⁰ svých uživatelů, čímž vytváří šifrovanou a anonymní síť. Toto prostředí je mimo jiné plné kyberkriminality, a to proto, že tento prostor skýtá ty nejlepší předpoklady pro nelegální obchod na černém trhu. Probíhá zde obchod téměř se vším, dají se zde koupit drogy, zbraně, odcizené osobní údaje i identity. Je možné se zde setkat rovněž s obchodováním s dětskou pornografií, lidskými orgány a lidmi obecně. K většině těchto trhů není možné se připojit jen tak, je potřeba získat pozvání či znát přístupové údaje. Zároveň se ale s těmito informacemi obchoduje i na běžně dostupných stránkách.¹¹

⁸ MITÁŠOVÁ, Barbora. Deep web a dark web. Ponořte se do hlubin internetu. *www.pravo21.cz* [on-line]. Masarykova univerzita, 2019 [cit.18.10.2022]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/deep-web-a-dark-web-ponorte-se-do-hlubin-internetu>
Surface Web, Deep Web, Dark Web -- What's the Difference? *Cambiaresearch.com* [on-line]. USA, 2016 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cambiaresearch.com/articles/85/surface-web-deep-web-dark-web---whats-the-difference>

⁹ MITÁŠOVÁ, Barbora. Deep web a dark web. Ponořte se do hlubin internetu. *www.pravo21.cz* [on-line]. Masarykova univerzita, 2019 [cit.18.10.2022]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/deep-web-a-dark-web-ponorte-se-do-hlubin-internetu>
KOLOUCH, Jan a Pavel BAŠTA. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. s. 38. ISBN 978-80-88168-34-8. [on-line]. [cit. 18.10. 2022] Dostupné z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybersecurity.pdf>

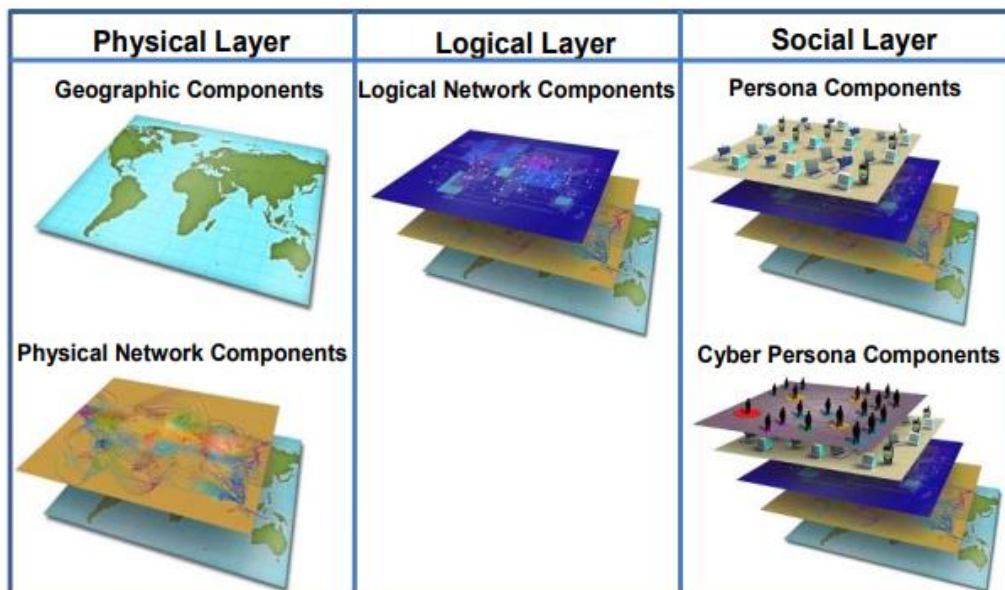
¹⁰ IP adresa je jedinečná adresa počítače v internetu. Udává se ve tvaru yyy.yyy.yyy.yyy, kde yyy je číslo v rozsahu 0 až 255. Může vypadat například takto: 93.112.07.247. *MojeIP.cz* [on-line]. [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.mojeip.cz/>

¹¹ MITÁŠOVÁ, Barbora. Deep web a dark web. Ponořte se do hlubin internetu. *www.pravo21.cz* [on-line]. Masarykova univerzita, 2019 [cit.18.10.2022]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/deep-web-a-dark-web-ponorte-se-do-hlubin-internetu>

Další možností, jak můžeme kyberprostor rozdělit, je uspořádání podle TRADOC z roku 2010. Zde je kybernetický prostor rozdělen do tří vrstev, a to vrstvy sociální, fyzické a logické, které jsou dohromady složeny z pěti komponent. Vrstva **sociální** je tvořena komponentami *osobností* a *kyberosobností*. Pod kyberosobnost můžeme zařadit identifikace osoby na síti podle emailu, IP adresy, telefonního čísla atd. Složka osobnosti potom zahrnuje lidi, kteří jsou skutečně připojeni k síti. Každý jednotlivec však může mít několik kybernetických osobností (např. více e-mailových adres či zařízení, ze kterých se k síti připojuje). Zároveň více uživatelů může užívat jeden společný sdílený účet, v tomto případě se bude jednat pouze o jednu kyberosobnost. **Logická** vrstva obsahuje *logické síťové komponenty*, které jsou technické povahy, a skládají se z logických spojení, čímž jsou míněny uzly sítě. Uzly jsou jakákoli zařízení s IP adresou připojená k počítačové síti. Uzlem mohou být například počítače, mobilní telefony nebo různá jiná síťová zařízení. Do vrstvy **fyzické** řadíme *geografickou komponentu* a *fyzickou síťovou komponentu*. Geografickým prvkem rozumíme přesné umístění síťových prvků ve světě fyzickém. Geopolitické hranice států světa lze v kyberprostoru snadno překročit, téměř rychlostí světla, na rozdíl od reálného světa, kde stále existují určité limity, které jsou důsledkem podstaty běžného fyzického světa. Fyzická síťová komponenta se skládá z infrastruktury, která podporuje síť a fyzické konektory, jako jsou kabely, rádiové frekvence, routery a další zařízení.¹² Na následující straně je pro lepší představu graficky znázorněno rozdělení kybernetického prostoru do tří vrstev, které jsou následně rozděleny do jednotlivých komponent. Zleva se jedná o vrstvu fyzickou dále o logickou a v neposlední řadě o vrstvu sociální.

¹²The United States Army's *Cyberspace Operations: Concept Capability Plan 2016–2028*. [on-line]. USA [cit. 18.10.2022], 2010. s. 8-9. Dostupné z: www.fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf

Obrázek 1 – Tři vrstvy kyberprostoru

Zdroj: *The United States Army's Cyberspace Operations: Concept Capability Plan 2016-2028*. [on-line]. [cit. 18.10.2022], 2010. s. 8. Dostupné z: www.fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf

1.2 Svoboda projevu

Z historického pohledu je právo na svobodný projev jedním z prvních vydobytých práv lidstva. Koncem 18. století ve Francii bylo v *Deklaraci práv člověka a občana* ustaveno základní právo na svobodné vyjadřování názorů a myšlenek jako jedno z nejcennějších práv člověka. V českém právním řádu můžeme právo na svobodný projev najít v jednom z nejsilnějších právních dokumentů, tedy v Listině základních práv a svobod¹³ (dále jen LZPS). Právo na svobodný projev stojí jako první v druhém oddílu mezi politickými právy, v článku 17, který nám říká, že svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Dále má podle tohoto ustanovení každý právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Právo na svobodný projev je subjektivním právem, které odpovídá povinnosti každého, a to i státu, aby ve vyjadřování názoru nikomu nebránil. Toto právo představuje jeden ze základních stavebních kamenů demokratické společnosti, a je jedním z hlavních předpokladů pro její rozvoj i rozvoj každého samotného

¹³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod.

jedince. Odstavec čtvrtý tohoto předpisu též stanovuje, že svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, a to pokud jsou taková opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví, anebo ochranu mravnosti. Lze tedy říct, že právo jednoho člověka končí tam, kde právě začíná právo druhého. Jedná se o práva lidská, která musí být podle odst. 1, čl. 3 LZPS přiznána všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.¹⁴

Podle článku 10 Ústavy¹⁵ jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas a jimiž je Česká republika (dále jen ČR) vázána, součástí českého právního řádu. Stejně tedy jako v LZPS máme svobodu projevu definovanou na mezinárodní úrovni a výklad tohoto pojmu bychom našli ještě například v článku 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, dále v článku 11 Listiny základní práv a svobod Evropské unie a také ve Všeobecné deklaraci lidských práv, kde se nachází také v článku 19. Ve většině právních předpisů najdeme poměrně přesně vymezeno, na jaká jednání se vztahuje svoboda projevu. Např. v čl. 10 Evropské úmluvy¹⁶ najdeme, že: *„toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice.“* Je to tedy jednak právo rozšiřovat a zastávat a jednak právo přijímat určité myšlenky, názory a informace.¹⁷

Obecně můžeme říct, že se zohledňují především čtyři základní argumenty, o které se svoboda projevu opírá. Jedná se o:

¹⁴ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. s.9. ISBN 80-86199-94-0.

Čl. 17 zákona č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod.

¹⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ústava České republiky.

¹⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. s. 39-40. ISBN 978-80-87212-42-4.

Argument pravdy – ten vychází z eseje Johna Stuarta Milla „O Svobodě“, kde je uvedeno, že nikdo, ať už by byl v jakékoli převaze, ať už z hlediska počtu, společenského postavení, věku atd. nemá právo na utlačování názorů menšiny, a pakliže má jiný názor, má věcně argumentovat svými protinázory, a nikoli zamezovat menšině v zastávání těchto jejich názorů.¹⁸ Jako argument pro tento svůj názor Mill uvádí tyto čtyři důkazy:¹⁹

1. „Umlčujeme-li nějaký názor, je možné, že umlčujeme pravdu.“
2. „I nesprávný názor může obsahovat, byť zlomek, pravdy, která nám pomůže najít celou pravdu.“
3. „Pokud je obecně uznávané mínění celou pravdou, nemělo by být z logických důvodů zastáváno, dokud se nepodrobí zkoušce a není obhájeno.“
4. „Pokud obecně uznávaný názor nečelí občas výzvám, ztrácí svoji životní sílu a účinek.“

Argument seberealizace – možnost svobodně se projevat je jedním ze základních způsobů individuální seberealizace a lze také tvrdit, že tato schopnost řadí lidskou rasu nad ostatní živočichy, a proto by omezování práva vyjadřovat se bylo krokem vzad a také proti přirozené humanitě.²⁰

Argument demokracie – je označován jako nejsilnější argument. Jeho předmětem je přesvědčení o pozitivním významu demokratického systému, ve kterém je možné sdílet, projevat nebo diskutovat přání občanů s ostatními občany. Bez tohoto práva by nebylo možné přání reflektovat.²¹

Argument obecné favorizace svobody – je založen na faktu, že stát není legitimně oprávněn ke kontrolování a omezování jednání občanů, pokud toto chování nezpůsobuje újmu ostatním. V rámci svobody projevu se tento argument

¹⁸ JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. 1. vyd. Praha: Auditorium s.r.o., 2007. Téma. s. 32. ISBN 978-80-903786-5-0.

¹⁹ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. s. 11. ISBN 80-86199-94-0.

²⁰ JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. 1. vyd. Praha: Auditorium s.r.o., 2007. Téma. s. 32. ISBN 978-80-903786-5-0.

²¹ Tamtéž s. 33.

projevuje tak, že dokud svoboda projevu není ve střetu s jiným zájmem chráněným zákonem, nemá být omezována.²²

1.2.1 Pojem projev

Pro správné pochopení svobody projevu i nenávislných projevů je potřeba vymezit taktéž samotný pojem projev, a také jeho formu, abychom mohli určit, zda je určitý projev chráněn ústavou či mezinárodní smlouvou, a je-li možné jej určitým způsobem omezit. LZPS dává jednotlivcům právo „*vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem*“, a to „*bez ohledu na hranice státu*“²³. Můžeme sem tedy zařadit verbální a psané projevy, tištěný text, obrazy, malby, videozáznam i animace, fotografie, znaky, symboly, šifry, zvuky či melodie. Řadí se sem také zvuková a obrazová technika realizovaná pomocí televize nebo například rozhlasu a samozřejmě přenos počítačovou sítí.²⁴

Projev jako pojem je v českém jazyce chápán značně široce, tedy jako jakékoli „projevení se“. Vzhledem ke svobodě projevu jej však nelze chápat jako svobodu k jakémukoli chování nebo jednání („projevení se“). Zároveň je třeba rozlišovat mezi projevem a jiným jednáním, tyto hranice jsou však neostré a mnohdy těžko rozpoznatelné. Pouze verbální projevy mohou být vyřčeny, a takové, které nejsou chráněny svobodou slova lze chápat jako určitá právní jednání jednotlivce, se kterými jsou spojeny určité právní důsledky. V rovině veřejnoprávní se může jednat například o důsledky trestně právní odpovědnosti a v rovině soukromého práva může slovním projevem dojít například k uzavření smlouvy, sňatku atd. Z pohledu trestního práva může verbálním projevem dojít nejen k „tradičním“ verbálním trestným činům, jako jsou pomluva, hanobení nebo sympatizování, ale například i k loupeži nebo vydírání, u kterých je trestná i pouhá pohrůžka násilí. Zároveň může docházet také k návodu k určité trestné činnosti nebo jejímu podněcování. Je také možné, že nastane situace, kdy dojde k vyřčení slov či vyjádření textu, tedy ryze o verbální

²² JÁGER, Petr a Pavel MOLEK. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. 1. vyd. Praha: Auditorium s.r.o., 2007. Téma. s. 33. ISBN 978-80-903786-5-0.

²³ Čl. 17 zákona č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod.

²⁴ BARTOŇ, Michal, et al. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). s.380. ISBN 978-80-7502-128-1.

jednání, které však nebude spadat pod ochranu svobody projevu. Na druhé straně dojde v jednání, které nebude mít charakter vyřčení slova a pod svobodu projevu naopak patřit bude.²⁵

Z pohledu, zda se jedná o projev, který je chráněn ústavními a mezinárodními ustanoveními, je třeba posoudit jeho cíl a účel, ke kterému projev směřoval. Co se týká formy, může být učiněn vyřčením, ale i pouhým mlčením. Zároveň může být vyjádřen též symbolicky, mezi takové projevy řadíme například způsob oblékání, nošení různých doplňků, tetování či jiné úpravy těla osob.²⁶ Právě u symbolických projevů je důležité, aby takový projev nesl určité názorové poselství a zároveň, aby takové poselství byla veřejnost, a její průměrný pozorovatel, schopen pochopit. K projevu formou mlčení či nečinnosti může dojít v takových případech, které vyžadují určité vyjádření názoru, kdy je daný jedinec k jednání nucen. Jedná se například o povinnost zamezit či oznámit trestný čin atd.²⁷

1.3 Nenávistný projev

Nenávistné projevy z anglického překladu hate speech, v českém právním systému nemají svou vlastní legální definici, hledali bychom ji tedy marně. Petr Jäger a Pavel Molek ve své publikaci definují nenávistný projev jako: „*projev učiněný s úmyslem urazit, ponížit, či vyvolat diskriminaci, nenávist nebo násilí proti jednotlivci nebo skupině osob, směřující proti osobnostním vlastnostem a charakteristikám dotyčného. Obvykle se jedná o urážky směřující vůči pohlaví, rase, barvě pleti, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, mateřskému jazyku, náboženskému vyznání či politickému smýšlení, národnímu nebo sociálnímu původu.*“²⁸ K tomuto výčtu lze bezesporu přidat ještě projevy vůči sexuální orientaci, zdravotnímu stavu osoby a také nenávistné symbolické projevy. V dokumentech Rady Evropy, konkrétně v Doporučení Výboru ministrů k nenávistným projevům číslo (97) 20 bychom našli definici, která je již sice stará

²⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. s. 40-41. ISBN 978-80-87212-42-4.

²⁶ Tamtéž s. 381.

²⁷ Tamtéž s. 381-382.

²⁸ JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. 1. vyd. Praha: Auditorium s.r.o., 2007. s. 22 Téma. ISBN 978-80-903786-5-0.

více než 25 let, lze ji však stále považovat za přílehu. V dokumentu je uveden pojem „hate speech“, který u nás překládáme právě jako nenávistný projev. Tím se rozumí takové formy projevu, které mají za cíl rozšířit, podpořit nebo ospravedlnit rasismus, xenofobii, nenávist vůči Židům či jiné nenávisti založené na netoleranci, včetně netolerance vyjádřené šovinismem a etnocentrismem, diskriminací a nepřátelstvím vůči menšinám, migrantům a lidům přistěhovaleckého původu nebo takové projevy, které tyto názory dále podněcují.²⁹

Velmi zdařilou definici tohoto pojmu se též podařilo podat Štěpánu Výbornému, který ve své rigorózní práci nenávistné projevy definuje takto: „*nenávistný projev je takový projev, který v sobě obsahuje prvky nenávisti nebo z těchto aspektů vychází. Nenávistné prvky takového projevu jsou založené na předsudcích mluvčího vůči některým skupinám společnosti, vůči nimž se negativně vymezuje.*“³⁰

Oběťmi nenávistných projevů, ať už ve světě reálném či virtuálním jsou tedy nejčastěji právě jedinci, které můžeme zařadit k určité, výše zmíněné či jiné skupině. V českém prostředí se kromě vulgárních sdělení nejčastěji setkáváme s nenávistnými homofobními či rasistickými projevy. Z hlediska národnostních menšin se rasové nenávisti dostává nejvíce Romům a Arabům. Dle pravidelného výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění víme, že se tyto dvě národnostní skupiny, v tabulce složené z národnostních skupin, vytvořené dle sympatií občanů, každoročně umisťují na zadních příčkách. Poslední dostupný výzkum³¹ proběhl v březnu roku 2020, kdy se osobního rozhovoru zúčastnilo celkem 1 012 respondentů, kteří vyjadřovali své sympatie či antipatie vůči 14 národnostním skupinám na pětibodové škále, na které bod 1 znamenal „velmi sympatičtí“, 2 „spíše sympatičtí“, 3 „ani sympatičtí, ani nesympatičtí“, 4 „spíše nesympatičtí“ a bod 5 „velmi nesympatičtí“. Kromě výběru jednoho z pěti bodů byla také

²⁹ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávistných projevech. [on-line]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>

³⁰ VÝBORNÝ, Štěpán. *Svoboda slova versus nenávistné projevy na internetu*. Brno, 2011. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita v Brně. [on-line]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p0dbr/Svoboda_slova_versus_nenavistne_projevy_na_internetu.pdf

³¹ K datu 28.02.2023.

možnost vybrat odpověď „nevím“. Není překvapením, že první místo, z pohledu sympatií, obsadila národnostní skupina Čechů, druhé místo poté patřilo Slovákům a až o několik desetin bodu za nimi byli Poláci. V rámci tohoto výzkumu byla průměrná hodnota hlasu pro arabskou menšinu 3,98; pro romskou menšinu dokonce 4,02; což jednoznačně nasvědčuje averzi vůči těmto skupinám. Nutno podotknout, že u Romů se od roku 2013, kdy tyto průzkumy začaly, jedná o druhé nejlepší skóre, což není úplně dobrým výsledkem. Pohledem do minulosti, nejhorší průměrnou známkou pro romskou menšinu bylo hodnocení 4,3 z roku 2015. Na obrázku níže je možné vidět celou tabulku, aktuální k výzkumu z roku 2020, seřazenou podle průměru oblíbenosti sestupně i se všemi jednotlivými hlasy dotazovaných. S ohledem na sympatie k Romům označilo více než dvě třetiny dotazovaných své odpovědi jako „spíše nesympatičtí“ a „velmi nesympatičtí“.³²

Obrázek 2 – Vztah k národnostním skupinám žijícím v České republice

	Velmi sympatičtí (1)	Spíše sympatičtí (2)	Ani sympatičtí, ani nesympatičtí (3)	Spíše nesympatičtí (4)	Velmi nesympatičtí (5)	Nevím	průměr
Češi	47	38	13	2	0	0	1,70
Slováci	41	43	12	3	1	0	1,79
Poláci	13	38	34	10	3	2	2,51
Maďaři	7	28	44	11	4	6	2,74
Vietnamci	6	34	38	17	4	1	2,80
Židé	6	27	40	11	6	10	2,82
Němci	5	32	37	18	6	2	2,88
Bulhaři	5	25	42	15	5	8	2,88
Rusové	5	20	39	24	10	1	3,15
Ukrajinci	2	22	40	25	10	1	3,18
Čiňané	2	16	37	26	13	6	3,34
Rumuni	2	14	37	30	10	7	3,35
Arabové	1	6	20	35	34	4	3,98
Romové	1	4	23	36	35	1	4,02

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Cvvm.soc.cas.cz: Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020 [on-line]. Praha, 2021 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5203-vztah-ceske-verejnosti-k-narodnostnim-skupinam-zijicim-v-cr-brezen-2020>*

³² Viz pravidelný výzkum Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM), výzkumného oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. „Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020“. Smyslem daného výzkumu je zjistit postoje obyvatel České republiky k národnostním skupinám zde žijícím. Výzkumu se účastnilo 1012 respondentů starších 15 let, sběr dat probíhal ve dnech 29.2.-11.3.2020. [on-line]. [cit. 18.10.2022] Tisková zpráva je dostupná z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5199/f9/ov200429.pdf

1.3.1 Důvody vzniku nenávistných projevů

Nenávistné projevy jsou fenoménem nejen poslední doby a dochází k nim nejčastěji na základě předsudků, zažitých stereotypů, názorů nebo i na základě úhlu pohledu. Útočný projev může být také reakcí na určitou událost.³³ Jako takřka ukázkový příklad je možné uvést více než deset let starý případ, který se odehrál v polovině dubna roku 2012 na jihu Moravy, ve městě Břeclavi. Tehdy čerstvě mladistvý chlapec vyšel na veřejnost se smyšlenou kauzou, kdy jej měli údajně brutálně napadnout tři Romové. Mladík tehdy přišel o ledvinu a měl vážně poškozená játra a slezinu, nikoli však z fyzického napadení, za které svá vlastní zranění zprvu maskoval. Tato uměle vykonstruovaná kauza podpořená značnou mediální masáží vyvolala velké nepokoje a řadu nenávistných projevů vůči romské menšině nejen na sociálních sítích. Z počátku nevinná lež iniciovala značnou vlnu negativních emocí a nenávisti vůči romskému etniku nejen na jižní Moravě, a dokázala lidi vyburcovat k ještě větší nenávisti a odporu, než jaký ve skutečnosti pociťovali. Vlivem manipulace a mylných představ občanů došlo na jižní Moravě také k rozsáhlým demonstracím proti romskému etniku.³⁴ Na následující straně je umístěn obrázek, kde můžeme vidět pouze zlomek z nenávistných projevů, které se v rámci diskusí objevily pod jedním z novinových článků obsahující velmi čerstvé informace o údajném napadení. V době vydání článku a publikace těchto komentářů ještě všichni žili v domněnání, že za zraněním chlapce opravdu stojí příslušníci romské menšiny.

³³ ŠABATOVÁ, Anna. Doporučení veřejné ochránkyně práv k nenávistným projevům na internetu. *Ochrance.cz* [on-line]. Brno, 2020 [cit. 15.11.2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Doporuceni/67-2018-DIS-doporuceni_nenavistne-projevy.pdf

³⁴ Chlapec z Břeclavi si útok Romů vymyslel, spadl z výšky. *Lidovky.cz* [on-line]. Praha: 2012 [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/chlapec-z-breclavi-si-utok-romu-vymyslel.A120523_174315_In_domov_sm

Obrázek 3 – Nenávistné příspěvky z diskuse

M. JELÍNEK
policie je k ničemu ...
Fuck of cikáni , zatočte s těmi sviněmi , na co je policie která chrání příživníky , před pracujícími , dostali jsme se do horší doby než za komančů

0 / 0 17.4.2012 1:37

K. KŘIVAN
Chtělo by to trest smrti,
a veřejné popravy na rynku. Ale ne rychlou kulku jako v Číně, ale pěkně tradičně nějaké to lámání kolem. Vybrané vstupné by dostaly oběti.

Když ten hoch ztratil ledvinu, měli by doktoři zjistit, zda by jeden z útočníků byl kompatibilní jako dárce orgánů. Hoch by pak mohl mít opět obě ledviny. To by snad naši "humanisti" rozdýchali. Nebo by to byl rasýzmus ?

0 / 0 16.4.2012 15:29

Zdroj: Tři muži brutálně zbili chlapce. Je ve vážném stavu a přišel o ledvinu. Lidovky.cz [on-line]. Praha: 2012 [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/policie-patra-po-muzich-keri-v-breclavi-brutalne-zbili-chlapce.A120416_110506_In_domov_mev/diskuse/1

1.4 Virtuální komunikace

Internet se stal místem, které poskytuje velké množství informací, v opravdu rychlém a krátkém čase, je dostupný takřka kdekoli, komukoli a zároveň umožňuje snadnou interakci druhé strany. Komunikace prostřednictvím internetu a obecně virtuálního prostředí se stává čím dál tím využívanější, přesouvá se sem nejen písemná formální komunikace (dopisy jsou nahrazeny e-maily), ale také neformální (chaty nahrazují krátké dialogy mezi přáteli).³⁵

V rámci psaného textu se pouze velmi těžko vyjadřují emoce, intonace, gesta nebo pohledy, které lze vyvodit pouze z fyzické komunikace tváří v tvář s jinou osobou, takže psaný text může působit chladněji nebo třeba naopak mnohem agresivněji, než jak měl autor v plánu jej podat. Proto se virtuální prostředí snaží alespoň nějakým způsobem o jistou náhradu. Dochází k neustálému rozvoji a uživatelé se snaží pomocí zesílených interpunkčních znamének či tzv. emoji (smajlíků nebo emotikonů) o náhradu neverbální

³⁵ VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. str. 271-272, ISBN 80-7178-998-4.

komunikace. Emoji jsou spolu s vývojem virtuálního prostředí taktéž stále vylepšovány, zdokonalovány a rozšiřovány. Většina moderních zařízení dnešní doby, především mobilních telefonů, má emoji zabudovány přímo v rámci klávesnice, jejich užívání je tedy ještě častější a jejich uživatelé si komunikaci bez nich již téměř nedovedou představit. S vývojem nových emotikonů dochází k jejich nadužívání, a i nenávistné projevy v kyberprostoru tak získávají novou podobu. Aktuálně totiž dochází k využívání těchto smajlíků také k nadávkám a urážkám. S ohledem na rasistické urážky se velmi často jedná o emoji opic, banánů a dalších. Tyto projevy jsou pro algoritmy, které nenávistné a jiné nevhodné sdělení na webových stránkách detekují hůře čitelné a identifikovatelné, a proto jsou méně často odhalovány, odstraňovány a blokovány než klasický psaný text.³⁶

Na následující straně je možné vidět příklad takovýchto sdělení. Níže zobrazené reakce se objevily v komentářích na sociální síti Facebooku, pod příspěvkem stránky propagující sportovní zpravodajství. Příspěvek obsahoval citované vyjádření finského fotbalisty tmavé pleti, který se ohrazoval vůči rasistickému vyjádření, které směřovalo na jeho osobu.³⁷

³⁶ VAŇKOVÁ, Beáta. Rasistická urážka s emoji opice projde spíše než ta bez ní. Čistící algoritmy sociálních médií to s emoji neumí. *Focus-age.cz*. Praha, [on-line]. 2021 [cit.08.11.2022]. Dostupné z: https://www.focus-age.cz/m-journal/aktuality/rasisticka-urazka-s-emoji-opice-projde-spise-nez-ta-bez-ni--cistici-algoritmy-socialnich-medii-to-s-emoji-neumi__s288x16139.htm

³⁷ Fotbal a vše kolem něj, *Facebook.com* [on-line]. 2021 [cit. 17.02.2023]. Dostupné z: https://www.facebook.com/FotbalZpravy/posts/pfbid0361AQLFtYnbEEYCZ2VnRujQ1ejVyqqLic9TL6ea2r2QjQhnH9FLToREjPaDrYuMSI?comment_id=1642741632593477

Obrázek 4 – Příklad nenávistných komentářů doplněných o emoji

Zdroj: vlastní screenshot konverzace; Fotbal a vše kolem něj, Facebook.com [on-line]. 2021 [cit. 08.11.2022].
Dostupné z:
https://www.facebook.com/FotbalZpravy/posts/pfbid0361AQLFtYnbEEYCZ2VnRujQ1ejVyqqLic9TL6ea2r2QjQhnH9FLToREjPaDrYuMSI?comment_id=1642741632593477

1.5 Disinhibiční efekt

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 1.1, v kybernetickém prostředí a reálném světě takovém, jaký ho známe platí odlišné zvyklosti. Povaha lidí v tomto prostředí se může od reálného světa značně měnit a jedním z důvodů je právě disinhibiční efekt. Ten můžeme definovat jako stav, během kterého dotyčný odkládá zábrany, zbavuje se studu, stává se sebevědomějším. V některých případech může dokonce překonávat nějaké vlastní meze nebo tabu a odchýlit se až za hranice běžných norem. Efekt může mít jak pozitivní, tak negativní vliv na daného člověka i samotnou komunikaci. Pozitivně dokáže člověka ovlivnit tak, že je například schopen otevřít se určitým tématům, chovat se empaticky, mile, uvolněně nebo odvážně a nazýváme ji *benigní disinhibice*. V rámci negativního působení může v daném jedinci probudit agresi, vztek, vulgární či nepřátelské chování nebo jej může také zavést do temných koutů internetu, které by v reálném světě nikdy nenavštívil. Tato forma je označována jako *toxická disinhibice*. Disinhibiční efekt je pozorovatelný takřka u všech uživatelů internetu a je způsoben několika faktory, které mohou působit

i samostatně, nejčastěji se však setkáváme s jejich kombinacemi.³⁸ Podle Johna Sulera se jedná o těchto šest zdrojů:

- **anonymita** – nikdo neví, kdo jste a jaký jste, takže můžete skrývat svou pravou tvář, lidé o Vás ví pouze to, co jim sami řeknete. Pokud si přejete nechat svou identitu skrytou, můžete tak učinit,
- **neviditelnost** – nikdo nevidí, jak vypadáte, v mnoha on-line prostředích, když procházíte webové stránky, nikdo nemusí vědět, že tam právě jste, s výjimkou IT specialistů a dalších uživatelů, kteří mají přístup k softwarovým nástrojům, které dokážou detekovat provoz na síti. Nebýt viděn evokuje v lidech odvahu a dodává jim sílu k tomu, aby navštívili místa a dělali věci, které by obvykle nedokázali nebo by z nich jinak měli strach či obavy,
- **asynchronita komunikace** – interakce druhé strany nepřichází bezprostředně ve stejném čase a uživatel má tedy prostor nad odpovědí popřemýšlet, protože je možné ji odložit klidně jen o pár vteřin anebo minut. Odpovědi některých uživatelů ale mohou přicházet i po několika dnech nebo týdnech,
- **vše je v mé hlavě** – díky absenci fyzické komunikace z očí do očí dochází k vytváření vlastních představ a fantazií o druhém člověku. Mysl člověka se pokouší chybějící obraz a zvuk nahradit vlastními vizemi o vzhledu druhého. Podvědomě tak dochází k budování obrazu, dle svých vlastních přání a očekávání, jak člověk vypadá, jaký má hlas, jak se ve skutečnosti chová nebo jak projevuje emoce, a to pouze na základě písemného projevu druhé strany,
- **disociativní imaginace** – vyjadřuje absenci zodpovědnosti. Řada uživatelů má za to, že osobnost, kterou zosobňují v kybernetickém prostoru existuje pouze ve virtuálním světě, žije odděleně od světa reálného, a zmizí vždy, když prostor opustí, protože se podle nich jedná

³⁸ VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. str. 273. ISBN 80-7178-998-4.

SULER, John. The Psychology of Cyberspace. – The on-line disinhibition effect. 2003. [on-line]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/disinhibit.html>

pouze o hru, odmítají tak nést důsledky plynoucí ze svých jednání také ve světě reálném,

- **minimalizace autority** – s neviditelností a anonymitou dochází k mazání reálných rolí ve společnosti, v on-line prostředí nikdo nevidí, jestli za zařízením sedí ředitel velké korporace ve své drahé kanceláři, anebo „průměrný člověk“, který je u svého osobního počítače doma na pohovce. Ve většině případů má každý stejné příležitosti a možnosti pro vyjádření svého názoru bez ohledu na postavení, bohatství, rasu, pohlaví atd.³⁹

1.5.1 Flaming a trolling

Jedním z druhů toxické disinhibice je například **flaming**, ten pochází z anglického slova *flame* neboli *hořet*, tento pojem označuje nepřátelské chování, které je doprovázeno nadávkami a výhrůzkami, které daná osoba stále stupňuje. Flamer obvykle do různých diskusí vnáší vulgarismy a zapáleně hájí vlastní názory, přičemž odmítá rozdílné pohledy. Dalším druhem negativní disinhibice je tzv. **trolling**, který může být s flamingem někdy mylně zaměňován. Troll je uživatel, který se pokouší vyvolat hádku, obvykle vnáší do diskuse nesouvisející témata, která jsou mnohdy velmi kontroverzní. Takový uživatel se baví tím, že vytáčí druhé, a můžeme jej tedy také označit za provokatéra.⁴⁰

1.6 Výskyt nenávistných projevů

K nenávistným projevům dochází v dnešní době takřka všude, kde najdeme větší koncentraci lidí. Je to dáno rozdílnými povahami jedinců, různými názory i druhy osobností. V rámci reálného světa jsou nejvýraznějším místem prostory demonstrací, kde můžeme vidět řadu difamujících výroků směřujících vůči určitým sociálním skupinám, politickým subjektům atd. Ve světě virtuálním jsou to nejčastěji servery, které poskytují zprávy různého druhu a umožňují na svých stránkách veřejnou diskusi, a jsou jimi zároveň sociální sítě, jako

³⁹ SULER, John. The Psychology of Cyberspace. – The on-line disinhibition effect. 2003. [on-line]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/disinhbit.html>

⁴⁰ Co je flaming? E-BEZPEČÍ. Olomouc,2008. [on-line]. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/38-35>

například Facebook, Instagram nebo Twitter, které na interakci uživatelů mezi sebou stojí.

1.6.1 Sociální sítě

Sociální sítě jsou prostory, které nevytvářejí žádný vlastní obsah, ale naopak umožňují tvorbu obsahu jejich uživatelům a v dnešní době jsou takřka nezastupitelné. Můžeme je definovat jako poskytovatele on-line služeb, které jsou dostupné na základě vytvoření profilu. Po registraci má uživatel obvykle možnost navštěvovat danou sociální síť, publikovat zde fotografie, videa, komentáře nebo své názory a pocity. Kromě toho má také často možnost reagovat na zveřejněné příspěvky druhých pomocí zpráv, komentářů nebo tzv. lajků⁴¹. Každá sociální síť je primárně určena k jiným způsobům sebeprezentace, má jiné zaměření a nabízí uživatelům rozdílné funkce, každá z nich však umožňuje jejím uživatelům vzájemně interagovat.⁴² Na následujících řádcích se budeme primárně zabývat tou bezesporu nejrozšířenější sociální sítí na světě, kterou je Facebook. Ten vznikl začátkem roku 2004 ve Spojených státech amerických a k 19. květnu 2022 měl celkem 2,94 miliard uživatelů.⁴³ Přičemž v ČR, v roce 2022, by mělo být až 4,95 milionů (dále jen mil.) lidí používajících tuto sociální síť.⁴⁴ Což je zhruba polovina všech obyvatel žijících na území ČR. Facebook je stejně jako jiné sociální sítě založen na vlastních smluvních podmínkách, které však nejsou tvořeny pouze jedním uceleným textem. Tyto podmínky je potřeba hledat současně v několika dokumentech jako jsou *Zásady používání dat* a *Zásady komunity*, ale také v *Prohlášení o právech a povinnostech*.⁴⁵ Facebook si těmito podmínkami

⁴¹ Lajk neboli označení "to se mi líbí" na Facebooku, ve své podstatě "palec nahoru" [on-line]. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.infoz.cz/lajk/>

⁴² Sociální sítě. *Internetembezpecne.cz* [on-line]. 2019 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/>
HANYCH, Monika a Marek PIVODA. Facebook, Twitter a YouTube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro právo a technologie*. [on-line]. 2017, č. 16, s. 177-220. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/8170>

⁴³ HUŠKOVÁ, Lucie. Facebook má téměř 3 miliardy uživatelů. *Newsfeed.cz* [on-line]. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://newsfeed.cz/facebook-ma-temer-3-miliardy-uzivatelu/>

⁴⁴ Lidí na sítích v Česku přibýlo, vedou YouTube a Facebook. *MediaGuru.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/02/lidi-na-sitich-v-cesku-pribylo-vedou-youtube-a-facebook/>

⁴⁵ Co obsahují smluvní podmínky společností Facebook, Google a Amazon. *Mujpravnik.cz* [on-line]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://mujpravnik.cz/co-obsahuji-smluvni-podminky-spolecnosti-facebook-google-a-amazon/#ftoc-heading-23>

stanovuje oprávnění odebírat či blokovat zveřejněný obsah, který je v rozporu s jeho zásadami. V krajních případech může docházet až k deaktivaci samotných profilů, ke kterým Facebook přistupuje, jak sám uvádí, pouze při splnění patřičných podmínek. Definované hranice těchto podmínek bychom však hledali marně. Samotná deaktivace je tedy často velmi kontroverzní a komunita vždy volá po svobodném projevu.⁴⁶

V *Zásadách komunity* bychom našli explicitně vymezené kategorie, z nichž jednu tvoří *Nepřípustný obsah*, který zakazuje *Nenávistné projevy*, a zároveň je definuje, jako přímý útok na člověka, který vykazuje jisté druhové rysy. Výčet těchto rysů není příliš překvapivý a téměř koresponduje s výčty uvedenými výše v této práci. Facebook označuje tyto charakteristiky jako "chráněné vlastnosti". Bezsporně zajímavější je charakteristika možných způsobů útoku, ke kterým Facebook zařazuje mimo jiné například pouhé opovržení nebo odpor. Sociální síť zveřejnila, že každý nenávistný projev, který je mu nahlášen pečlivě zkoumá na základě kontextu a úmyslu, a snaží se rozlišit nenávistné projevy od běžných oprávněných výroků, aby nedocházelo ke zbytečné cenzuře, přiznává ale také své chyby a nabádá komunitu, aby nenávistné projevy hlásila a pomohla síti útoky blokovat.⁴⁷

Facebook je založen na sdílení zpráv a dalšího obsahu s přáteli, skupinami, stránkami i neznámou veřejností. Zároveň podporuje nahrávání příspěvků, fotografií, videí i odkazů a možnost vzájemné reakce jiných uživatelů na tyto aktualizace. Zprávy, které jsou jednotlivými uživateli zasílány jsou soukromé a viditelné pouze pro příjemce a adresáty, zatímco zveřejněné příspěvky uživatelů se objevují na jejich „timeline“, v překladu „zdech“. Viditelnost těchto příspěvků pro ostatní uživatele je ovlivněna nastavením, kdy je možné zvolit tři varianty: **Veřejné, Přátelé, Jenom já**.⁴⁸ V případě, že je zvolena třetí možnost, příspěvek

⁴⁶ HUŠKOVÁ, Lucie. Facebook má téměř 3 miliardy uživatelů. *Newsfeed.cz* [on-line]. 2022 [cit.10.11.2022]. Dostupné z: <https://newsfeed.cz/facebook-ma-temer-3-miliardy-uzivatelu/>

⁴⁷ Nenávistné projevy. *Transparenci.fb.com* [on-line]. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/hate-speech/>
Hard Questions: Who Should Decide What Is Hate Speech in an Online Global Community? *About.fb.com* [on-line]. 2017 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2017/06/hard-questions-hate-speech/>

⁴⁸ Soukromí a kontrola profilu Timeline. *Facebook.cz* [on-line]. 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/586485381434840>

není viditelný pro nikoho jiného než pro samotného uživatele. Pokud dotyčná osoba zvolí možnost **Přátelé**, projev bude viditelný pouze pro ostatní uživatele, kterým bylo danou osobou, v rámci Facebooku, potvrzeno přátelství. V případě **Veřejných** příspěvků jsou tyto k vidění všem uživatelům používajícím Facebook. Právě **Veřejné** příspěvky mohou obsahovat nenávistné projevy nejčastěji, a to právě z důvodu, že jsou přístupné nejširšímu okruhu uživatelů, kteří na dané příspěvky mohou reagovat svými komentáři nebo sdílením. K těmto příspěvkům se mohou také dostávat „cizí“ lidé, kteří jsou schopni, například vlivem toxické disinhibice, reagovat na aktualizace nenávistně nebo nenávist záměrně podněcovat.⁴⁹

Co se týká formy, nesetkáváme se pouze s psaným textem nebo výrazy vyjádřenými pomocí emoji, jak bylo zmíněno výše. Uživatelé využívají všech možných dostupných funkcí na sociálních sítích. Mohou publikovat určitý obsah, ke kterému připojí například tzv. hashtagy⁵⁰, které spojí s urážkou. Současně mohou využít také sdílení fotografií nebo obrázků, které mohou být určitým způsobem upravovány nebo karikaturovány či doplňovány určitými urážlivými nebo nenávistnými popisky. Z takových obrázků následně vznikají tzv. MEME⁵¹. Uživatelé zároveň mohou publikovat pomocí videoobsahu, který může sloužit k zesměšnění, zdiskreditování či popuzení veřejnosti proti určitému jednotlivci nebo skupině, ať už se jedná o reálný nebo smyšlený obsah, který má za cíl primárně poškodit.⁵²

⁴⁹ Facebook pro začátečníky. *Lupa.cz* [on-line]. Praha: 2009 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/facebook-pro-zacatecniky/>

Jak nastavit, kdo vidí, co na Facebooku sdílíte *Facebook.cz* [on-line]. 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.facebook.com/help/1297502253597210?helpref=hc_fnav

⁵⁰ Hashtag je populární symbol "#" používaný hlavně na sociálních sítích. Označuje se jím klíčové slovo, na základě, kterého se dá vyhledat obsah konkrétního média, souboru či textu. V češtině se hashtagu říká mřížka či křížek. Zdroj: Hashtag #. *Shoptet.cz* [on-line]. Praha [cit. 18.01.2022]. Dostupné z: <https://www.shoptet.cz/slovník-pojmu/hashtag/>

⁵¹ MEME (internet Meme) - je označení pro nějaký nápad, myšlenku či informaci, která se rychle šíří po internetu. V prostředí webu může mít takový „Meme“ formu obrázku, odkazu, videa, celé webové stránky, a dokonce to může být i jen nějaké slovo, které se začne objevovat a šířit na internetu (mnohé chatovací zkratky). Co to je MEME? *It-slovník.cz* [on-line]. 2023 [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: <https://it-slovník.cz/pojem/meme>

⁵² VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. s 23. ISBN 978-80-7357-766-7.

Kromě Facebooku jsou v ČR samozřejmě využívány též jiné sociální sítě, které občané navštěvují. Podle dostupných dat od společnosti DataReportal⁵³ nejvíce Čechů, a to více než 8 mil., využívá YouTube, tedy platformu určenou především k nahrávání, sdílení a komentování videí, hudebních klipů, vlogů, tutoriálů či vzdělávacích videí.⁵⁴ Po Facebooku, který je na druhém místě následuje s počtem uživatelů Messenger, který využívá 4,2 mil. uživatelů. Ten svým uživatelům umožňuje vzájemně chatovat, zasílat fotografie, emoji nebo obsahově menší datové soubory.⁵⁵ Na čtvrtém místě, vzhledem k uživatelské základně figuruje s 3,6 mil. uživatelů Instagram, který je založen primárně na sdílení fotografií a videí, přidávání lajků či komentářů.⁵⁶ Okolo 2 mil. uživatelů má LinkedIn, který je určen primárně pro sebe prezentaci vlastních kvalit a budování vztahů na pracovním trhu.⁵⁷ Zhruba 1,5 mil. uživatelů mají TikTok i Pinterest. První zmíněná sociální síť slouží k publikování krátkých zábavních či instruktážních videí, druhá potom ke sdílení obrázků, alb nebo kolekcí, které jejich uživatelé používají k inspiraci.⁵⁸

1.6.1.1 Kauzy

Pro tuto podkapitolu jsem si zvolil dva případy, které dle mého názoru v poslední době nejvíce rezonovaly prostředím internetu. Prvním z nich je kauza Tomáše Č. a Patrika T., kteří společně nahrávali živé video na sociální síť Facebook. Dvojice ve videu velmi vulgárně napadala a dehonestovala Ukrajince, a tímto jednáním naplnila obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu *hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, a také podněcování k nenávisti vůči skupině osob*. Nahrávka obsahovala výroky jako: „*Pojďte do pořádný ofenzivy proti nim*“, „*Ať táhnou zpátky do Kyjeva*“ nebo „*Vždyť to je normálně okupace, co oni tady dělají*“, a jiná pejorativní označení. Ve věci rozhodl

⁵³ KEMP, Simon. DIGITAL 2022: CZECHIA. *DataReportal.com* [on-line]. 2022 [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-czechia>

⁵⁴ Sociální síť YouTube. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>

⁵⁵ Co je to Messenger? *It-slovník.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://it-slovník.cz/pojem/messenger>

⁵⁶ Sociální síť Instagram. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/instagram>

⁵⁷ Sociální síť LinkedIn. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/linkedin>

⁵⁸ Sociální síť. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>

prvoinstanční soud uložením trestu odnětí svobody na šest a deset měsíců a své rozhodnutí odůvodnil tak, že svoboda slova, kterou obhajoba argumentovala, rozhodně není neomezená, protože kdyby byla, neexistovaly by trestné činy, za které je dvojice obžalována. Svoboda slova má své limity a naráží na určité meze.⁵⁹ Oba muži se proti rozsudku odvolali a odvolací soud potvrdil nepodmíněný desetiměsíční trest odnětí svobody pro Patrika T. a jeho odvolání zamítl, především s ohledem na jeho minulost. Naopak u Tomáše Č. odvolání částečně vyhověl a jeho nepodmíněný trest odnětí svobody na šest měsíců zmírnil a odsoudil jej k deseti měsícům s podmíněčným odkladem na dva roky, a zároveň jej propustil z vazby.⁶⁰

Druhým případem je podněcující komentář zveřejněný Vítězslavem K. pod facebookový příspěvek regionálního Deníku, z podzimu 2017, který veřejně publikoval fotografii žáků první třídy tamní Základní školy Plynárenské. Na fotografii byly převážně děti romského, arabského a vietnamského původu. Uživatel pod tímto příspěvkem zveřejnil komentář: „ještě že jsou ze ZŠ Plynárenská. Řešení se přímo nabízí...“.⁶¹ Viz. obrázek níže.

Obrázek 5 – Nenávistný komentář na Facebooku

Zdroj: Vlastní screenshot konverzace

⁵⁹ Za nenávistné výroky o Ukrajincích vězení. Muži dostali 6 a 10 měsíců. *Idnes.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tusl-cermak-soud-nenavist-ukrajina-obzaloba.A221026_091654_domaci_vajo

Hanobení národa, podněcování k nenávisti. Tušla s Čermákem poslal soud do vězení. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-hanobeni-naroda-podnecovani-k-nenavisti-tusl-s-cermakem-maji-jit-do-vezeni-217737>

⁶⁰ CIROKOVÁ, Kristýna. Odvolací soud rozhodl: Tušl zpět do vězení, Čermák na svobodu. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 30.12.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-odvolaci-soud-rozhodl-tusl-zpet-do-vezeni-cermak-na-svobodu-221836>

⁶¹ MÁLEK, Petr. Podle nejvyššího soudu byl komentář pod fotkou dětí jasnou propagací nacismu *Ustecky.denik.cz* [on-line]. 2021 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://ustecky.denik.cz/z-regionu/deti-rasismus-komentar-soud-20211013.html>

MÁLEK, Petr. 'Řešení se přímo nabízí.' Za komentář pod fotkou teplických prvňáčků dostal Kroupa podmínku. *Irozhlaz.cz* [on-line]. 2020 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/teplice-zs-plynarenska-komentar_2007161324_pj

Tento případ se dostal až před soud a dotyčný se za pomoci obhájce u soudu hájil svobodou slova a tím, že se jedná pouze o humor, který neměl za cíl podněcování k nenávisti. Podle soudkyně bylo však obsahem komentáře poukázání k „řešení“ formou vyhlazování židovského etnika, jako tomu bylo během druhé světové války, v plynových komorách. A takový odkaz na podobný postup lze vyhodnotit jako projev nesnášenlivosti a podněcování k ní, v právním státě založeném na úctě k ústavně zaručeným právům tedy nelze podobné výroky v žádném případě akceptovat. Za podněcování k nenávisti vůči etnické skupině a propagaci nacismu dostal Vítězslav K. od teplického soudu trest 16 měsíců odnětí svobody s podmíněným odkladem na tři roky. Případem se zabýval taktéž Ústavní soud, který nálezem⁶² odmítl stížnost odsouzeného, pro zjevnou neopodstatněnost, a závěrem dodal, že: „*nenávistné projevy na internetu, jako jeden z druhů projevu nenávisti, je třeba v demokratické společnosti potírat, a to v závažných případech i prostřednictvím norem trestního práva.*“⁶³ Tyto dvě kauzy, a především rozhodnutí soudů, může být dobrým signálem a příslibem do budoucnosti, zejména náleží Ústavního soudu může změnit vnímání, a také případné postihování podobných výlevů a situací.

1.6.1.2 Akt o digitálních službách

V rámci sociálních sítí by bylo taktéž vhodné zmínit zatím neúčinný *Akt o digitálních službách* (dále jen Akt), na jehož podobě se zástupci členských států Evropské Unie a členové Evropského parlamentu dohodli s Evropskou komisí. Akt byl vydán 19. října 2022, je platný od 31. října 2022 a vyjma určitých článků se stane účinným až po uplynutí patnácti měsíční lhůty, tedy 17. února 2024. Cílem Aktu je snaha o vytvoření společného souboru pravidel, který upravuje povinnosti a odpovědnost zprostředkovatelů, který vytvoří nové příležitosti k přeshraničnímu poskytování digitálních služeb a pomůže zaručit vysokou úroveň ochrany pro okruh všech uživatelů. Akt by měl také přinést větší

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2021, sp. zn.III.ÚS 2696/21.

⁶³ *Nenávistné projevy na internetu je třeba potírat*, uvedl Ústavní soud. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-nenavistne-projevy-na-internetu-je-treba-potirat-vedl-ustavni-soud-184737>
Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2021, sp. zn.III.ÚS 2696/21.

demokratickou kontrolu a dohled nad on-line platformami i snížení rizika, že uživatel narazí na nezákonný obsah. Dopadat by měl na:

- **zprostředkovatelské služby**, kam patří například poskytovatelé Wi-Fi sítí, registrátoři domén, včetně:
- **hostingových služeb**, kam řadíme cloudové služby a služby webhostingu, společně s:
- **on-line platformami**, kam řadíme například platformy sociálních médií, on-line tržiště a další.
- Vztahuje se taktéž na **velmi rozsáhlé on-line platformy**, které zasahují více než 10 % ze 450 milionů spotřebitelů v Evropě, jelikož představují zvláštní rizika při šíření nezákonného obsahu.⁶⁴ Pro lepší představu je níže přiloženo grafické znázornění.

Obrázek 6 – Adresáři Aktu o digitálních službách

Zdroj: Akt o digitálních službách. Mpo.cz [on-line]. Praha, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/digitalni-spolecnost/akt-o-digitalnich-sluzbach--268567/>

⁶⁴ The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment. *European The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment Ec.europa.eu [on-line]. Brusel, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en*

Akt o digitálních službách. Mpo.cz [on-line]. Praha, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/digitalni-spolecnost/akt-o-digitalnich-sluzbach--268567/>

Z hlediska nových povinností tedy přibývá pro všechny zprostředkovatele například požadavek akceptovat podmínky poskytování služeb, které zohledňují základní práva, povinnost spolupráce s vnitrostátními orgány po vydání soudního příkazu, a pro některé třeba povinnost nahlašování trestných činů. Dále také mechanismus pro vyřizování stížností a sjednávání nápravy, mimosoudní urovnávání sporů a další. Tato nová pravidla by měla přinést nástroje a mechanismy pro boj se zakázanými službami nebo nezákonným on-line obsahem. Nové postupy by měly umožňovat tento obsah označovat a platformám zase napomůže spolupracovat s důvěryhodnými oznamovateli. Uživatelé získají více možností, zejména budou moci napadat rozhodnutí platform z hlediska moderování obsahu, zároveň bude zakázán určitý typ on-line cílené reklamy a další. Aktuálně jsou základní práva evropských občanů na internetu pouze pod slabou ochranou. Platformy se například mohou rozhodnout, že odstraní uživateli jeho obsah, aniž by ho o tom předem či dodatečně informovaly, čímž mohou značně narušovat jeho právo na svobodný projev. Díky novému Aktu získají uživatelé, zejména potom nezletilí, více záruk bezpečnosti a ochrany svých základních práv.⁶⁵

1.6.2 Diskusní fóra

Diskusní fórum je webová stránka nebo její část, která umožňuje návštěvníkům vzájemně interagovat pomocí názorů a sdělení. Většina webových fór funguje tak, že do něj mohou aktivně přispívat pouze uživatelé, kteří jsou nějakým způsobem přihlášení nebo registrovaní. Anonymní návštěvníci pak obvykle mohou pouze pasivně diskusi sledovat a v případě, že se chtějí zapojit, musí vytvořit vlastní profil. Téměř všechna fóra umožňují vytvoření jakéhokoli profilu, bez ohledu na ověření identity uživatele, velmi často tak dochází k tvorbě falešných účtů. V rámci jednotlivých diskusních fór je možné vytvářet vlastní

⁶⁵ The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment *Ec.europa.eu* [on-line]. Brusel, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

Bezpečnější online prostředí. *Ec.europa.eu* [on-line]. Brusel, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment/europe-fit-digital-age-new-online-rules-users_cs

vlákna, anebo pokračovat v diskusi pod již vytvořenými vlákny. Existuje řada webových fór, která se specializují na konkrétní témata, ale také fóra obecná, zahrnující téměř všechna odvětví aktivit a činností od odborných až po zájmové. Je možné zde hledat nápovědy nebo odpovědi na otázky, se kterými si nevíme rady, jelikož v daných komunitách mohou existovat uživatelé se stejnou nebo podobnou zkušeností. Existují také fóra, na nichž je možné pokládat otázky, na které odpověď přichází obvykle pouze od kvalifikované osoby, tedy moderátora. V těchto diskusích se ale s nenávisnými projevy téměř nesetkáváme. Můžeme říct, že webová fóra fungují na výměně názorů a informací mezi jednotlivými uživateli a vzhledem k relativní otevřenosti a dostupnosti se na jejich fungování může podílet téměř kdokoli.⁶⁶

Je potřeba také zmínit prostředí internetových diskusí na webových stránkách pod různými veřejnými články. V České republice je nejrozšířenější platformou on-line diskusí Seznam.cz (dále jen Seznam), který by zde bylo dobré vypíchnout. Jeho uživatelská základna dosahuje větších čísel než celé prostředí českého Twitteru. Diskuse na Seznamu mají okolo 800 tisíc aktivních uživatelů, zatímco na Twitteru jich je zhruba „jen“ 600 tisíc. Zároveň se na této platformě denně objevují statisíce diskusních příspěvků.⁶⁷

Největšího zájmu se jednoznačně dostává kontroverzním tématům, kde diskuse a jednotlivé názory uživatelů obvykle eskalují. Tyto diskuse vedou k vášnivým projevům vulgarity a označením, která by při osobním setkání uživatelé pravděpodobně nikdy nevyřkli a publikují je vzdělaní i nevzdělaní, starší i mladší lidé různého společenského postavení. Nevhodná sdělení jsou na platformě Seznamu relativně dobře dozorována. Seznam prozradil, že má zřízený několikačlenný tým administrátorů, který pracuje nepřetržitě, a na rozdíl od jiných platforem každý jeden příspěvek někdo z pracovníků vidí, a má možnost jej v případě porušení podmínek služby odstranit. Kromě lidského faktoru jsou

⁶⁶ Web Forum. *Techterms.com* [on-line]. 2011 [cit. 28.11.2022]. Dostupné z: https://techterms.com/definition/web_forum

⁶⁷ HODKOVÁ, Zuzana. Diskuse na Seznamu jsou už teď větší než český Twitter, říká Pavel Zima. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 4.12.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-agenda-diskuse-na-seznamu-jsou-uz-ved-vetsi-nez-cesky-twitter-rika-pavel-zima-194266>

příspěvky samozřejmě kontrolovány taktéž automatizovaným algoritmem, který pomáhá udržet diskusi v mezích maximální slušnosti a respektu. K nejrizikovějším příspěvkům se editoři díky upozorněním nových technologií dostanou do několika málo minut a mohou příspěvky odstranit anebo příspěvatele dočasně či trvale zablokovat. Akci zde vyžadují stovky příspěvků denně, mezi nimiž editoři shledávají zejména vulgarismy, osobní útoky mezi uživateli, výzvy k násilí, rasistické projevy i komentáře namířené proti, s příspěvkem nesouvisejícím, tématům. Uživatelům po smazání jejich nevhodných příspěvků přichází zpětná vazba e-mailem i s vysvětlením a důvodem odstranění, od čehož si Seznam slibuje, že uživatelé podmínky užívání a důvody zamítnutí lépe pochopí. Zároveň mají uživatelé těchto příspěvků právo na vlastní vyjádření a proti argumentaci, na základě, níž mohou editoři publikovaný příspěvek revidovat a znovu zařadit mezi viditelné pro ostatní uživatele, což se v některých případech stává. Toto taktéž jistě vede ke zkvalitnění samotné diskuse.⁶⁸ Seznam se tedy v České republice pravděpodobně stává jedním z nejvyspělejších provozovatelů diskusí.

1.7 Trestné činy z nenávisti

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.2, podle politických práv uvedených v článku 17 LZPS, odstavci 4, lze svobodu projevu omezit, v případě, že jde o: „*opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*“⁶⁹ Přehled všech trestných činů, včetně ukládaných trestů, upravuje zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen TZ). V odstavci 1, § 13 tohoto zákona nalezne vymezení trestného činu, tedy se jedná o: „*takový protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*“. Odstavec druhý téhož paragrafu stanovuje, že: „*k trestní odpovědnosti*

⁶⁸ HOFMANOVÁ, Vratislava. Diskuse na internetu jsou plně vášní a nenávisti. Současná doba jev zvýraznila. *i60.cz* [on-line]. Praha: 2021 [cit. 04.12.2022]. Dostupné z: <https://www.i60.cz/clanek/detail/28053/diskuse-na-internetu-jsou-plne-vasni-a-nenavisti-soucasna-doba-jev-zvyraznila>

AUST, Ondřej. Matěj Hušek: „Diskuse na Seznamu raketově rostou. Teď chystáme variaci na Medium“. *Mediar.cz* [on-line]. Praha, 2021 [cit. 04.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/diskuse-na-seznamu-raketove-rostou-ted-chystame-variaci-na-medium>

⁶⁹ Čl. 17 odst. 4, zák. č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod.

za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti“.⁷⁰

Definici trestných činů z nenávisti v TZ bohužel nenajdeme. Jiří Herczeg je ve své publikaci definuje jako: *taková protiprávní jednání, která naplňují znaky skutkové podstaty trestného činu a jejichž pohnutkou je apriorní předsudečná nenávist pachatele vůči oběti, směřující proti její rase, národnosti, etnické skupině, náboženství atd.*⁷¹ Z této definice můžeme vycházet, avšak jednání útočníka, páchajícího kybernetický útok, který nebude možné podřadit pod žádné ustanovení trestního zákona, nebude možné podle TZ postihovat. To však nevyklučuje postih útočníka prostředky občanského či správního práva.⁷²

Postihování předsudečné nenávisti na území ČR není neobvyklé a je spojeno především s ukládáním přísnějších sankcí při zjištění apriorní předsudečně nenávistné pohnutky pachatele. TZ implementuje tento způsob postihu jednak jako jednu z obecně přitěžujících okolností dle § 42 TZ, tedy trestný čin spáchaný „ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky“⁷³. A jednak též jako kvalifikovanou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby u některých konkrétních trestných činů, která je potom definována jako: „...pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení a vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.“ (tyto okolnosti jsou potom podřazovány mezi trestné činy z nenávisti).⁷⁴

⁷⁰ § 13 zák. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

⁷¹ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2007, s. 11, ISBN 9780-7357-311-9.

⁷² KOLOUCH, Jan a Pavel BAŠTA. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. s. 125. ISBN 978-80-88168-34-8. [on-line]. [cit. 16.01.2023]. Dostupné z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybersecurity.pdf>

⁷³ § 42 písm. b) zák. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

⁷⁴ Uváděno dle zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vzhledem k výše zmíněnému tedy můžeme uvést následující trestné činy, které alespoň teoreticky mohou spadat pod kategorii trestných činů páchaných z nenávisti.⁷⁵

- § 140 TZ: vražda (odst. 3, písm. g)
- § 145 TZ: těžké ublížení na zdraví (odst. 2, písm. f)
- § 146 TZ: ublížení na zdraví (odst. 2, písm. e)
- § 149 TZ: mučení a jiné nelidské a kruté zacházení (odst. 2, písm. c)
- § 170 TZ: zbavení osobní svobody (odst. 2, písm. b)
- § 171 TZ: omezování osobní svobody (odst. 3, písm. b)
- § 172 TZ: zavlčení (odst. 2, písm. b)
- § 175 TZ: vydírání (odst. 2, písm. f)
- § 183 TZ: porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (odst. 3, písm. b)
- § 228 TZ: poškození cizí věci (odst. 3, písm. b)
- § 329 TZ: zneužití pravomoci úřední osoby (odst. 2, písm. b)
- § 352 TZ: násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (odst. 2)
- § 355 TZ: hanobení národa, rasy a přesvědčení
- § 356 TZ: podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
- § 378 TZ: urážka mezi vojáky (odst. 2)
- § 379 TZ: urážka mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilí (odst. 2, písm. d)
- § 380 TZ: urážka vojáka stejné hodnosti násilím nebo pohrůzkou násilí (odst. 2, písm. c)
- § 382 TZ: porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti (odst. 2, písm. c)
- § 383 TZ: porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo s nižší hodností (odst. 2, písm. c)
- § 400 TZ: genocidium dle § 400 TZ

⁷⁵ Uváděno dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
MAREŠ, Miroslav. Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům. Brno: 2011, s 32-33.

- § 401 TZ: útok proti lidskosti (odst. 1, písm. e)
- § 402 TZ: apartheid a diskriminace skupiny lidí
- § 403 TZ: založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka
- § 404 TZ: projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka
- § 405 TZ: popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia
- § 413 TZ: perzekuce obyvatelstva.

Po vyloučení všech trestných činů spáchaných z nenávisti, které není možné spáchat slovním nebo symbolickým projevem dostáváme určitý výčet trestných činů, které musíme zároveň zbavit tzv. vojenských trestných činů, jelikož zde není primárním chráněným zájmem vzájemná sociální koheze, ale čest, vážnost a lidská důstojnost vojáka, ve zvláštním systému vojenské hierarchie. Zároveň je třeba ze seznamu odečíst trestné činy zavlčení a vydírání, a to z důvodu, že cílem tohoto jednání není vyjádření intolerance, nýbrž snaha pachatele přimět oběť k určitému požadovanému jednání. Nakonec je ještě potřeba učinit poslední eliminaci, která nám zobrazí pouze taková jednání, která je možné spáchat v kybernetickém prostoru, dostáváme tedy určitý seznam trestných činů, které splňují požadovaná kritéria. Jedná se tedy o:⁷⁶

- § 352 TZ: násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci – u tohoto trestného činu najdeme v odst. 1. postih vyhrožování usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu. V odst. 2. je tato ochrana zdůrazněna, jde-li o útoky motivované rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině. Je zde chráněna i rovnost lidí bez rozdílu národnosti, etnické skupiny, rasy, politického přesvědčení. Odstavec druhý i třetí tohoto ustanovení je tedy na rozdíl od prvního charakteristický svou specifickou pohnutkou, která je motivována skutečnou nebo domnělou příslušností objektu k dané

⁷⁶ Uváděno dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
MAREŠ, Miroslav. Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům. Brno: 2011, s 32–33.

skupině. Toto ustanovení je doplňováno trestným činem nebezpečného vyhrožování podle § 353, který postihuje vyhrožování vůči jednotlivci. Rozdílem je zde obsah výhrůžek, které jsou u tohoto paragrafu závažnější, neboť jde o vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodné obavy z hrozícího zla.⁷⁷

- § 355 TZ: hanobení národa, rasy a přesvědčení – tento paragraf poskytuje ochranu *klidnému občanskému soužití proti veřejnému hanobení*, které působí na jedno ze základních lidských práv, a to *rovnost lidí bez rozdílu národnosti, jazyka, etnické skupiny, rasy, politického přesvědčení a náboženství*. V tomto ustanovení jsou chráněny stejné předměty ochrany, jako v ustanovení §352 odst. 2. TZ, avšak proti jednáním jiné povahy. *Hanobení* je subjektivní, hrubě urážlivý projev, který vyplývá především ze svého způsobu vyslovení, obsahu i způsobu jeho přednesu, nebo provedení a spadá pod něj i nadávka. *Hanobení* neznamená pouhé konstatování faktů, a to ani v případě, že se jedná o negativní informaci. Obligatorním znakem hanobení je jeho spáchání veřejně, tedy *provedení před nejméně třemi osobami současně přítomnými* (a odlišnými od spolupachatelů) anebo *obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem*.⁷⁸
- § 356 TZ: podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod – u tohoto paragrafu nalezneme ochranu jednoho ze základních lidských práv, a to rovnosti lidí bez rozdílu *národnosti, etnika, rasy, náboženství, třídních či jiných skupinových rozdílů*. K dokonání tohoto činu dojde již samotným projevem, jehož obsahem je *podněcování k nenávisti* anebo omezování práv a svobod vůči

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, s. 2991-2998. ISBN 978-80-7400-109-3.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, s. 3015-3018. ISBN 978-80-7400-109-3.

§ 117 zák. č. 40/2009, trestního zákoníku.

skupině osob. *Podněcování* může být adresováno jak individuálně a druhově určeným osobám, tak blíže neurčenému okruhu a počtu osob. *Nenávist* zde můžeme chápat jako velmi silný negativní emocionální vztah k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob.⁷⁹

- § 402 TZ: apartheid a diskriminace skupiny lidí – chráněným zájmem tohoto ustanovení je rovnost lidí a zákaz jakékoli formy diskriminace určité skupiny lidí. Je zde zdůrazněn čl. 3, odst. 1, LZPS. *Apartheidem* rozumíme zločiny proti lidskosti, z politiky a praktik apartheidu a obdobné politiky a praktiky rasové segregace a diskriminace, které také ohrožují mezinárodní mír a bezpečnost. Jeho účelem je vytvořit a upevnit nadvládu jedné rasové skupiny nad jinou.⁸⁰
- § 403 TZ: založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka – objektem zájmu je zde jako u výše zmíněného § 356 ochrana rovnosti práv a svobod všech bez rozdílu. *Hnutím* se rozumí relativně organizovaná skupina, která má alespoň zřetelné rysy, společné postoje a orientaci zaměřenou k potlačení práv a svobod člověka, hlásání rasové, etnické, národnostní, náboženské či třídní zášti nebo zášti vůči jiné skupině osob. Registrace nebo dokazování organizační struktury takového hnutí přitom nejsou pro spáchání tohoto trestného činu nutné.⁸¹
- § 404 TZ: projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka – toto jednání se váže k hnutí zmíněnému v § 403. Jednání spočívá primárně ve vyjadřování pozitivních názorů, vztahů a obdivu s takovým hnutím. Může se jednat i o pouhé vystavování nebo nošení

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, s. 3019-3024. ISBN 978-80-7400-109-3.

⁸⁰ Tamtéž s. 3196-3199.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, s. 3200-3206. ISBN 978-80-7400-109-3.

symbolů těchto hnutí. Typickým příkladem je užívání nacistických symbolů a hesel.⁸²

- § 405 TZ: popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia – *genocidiem* se rozumí usmrcení, způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch. Úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její fyzické zničení. I přijetí opatření směřujících k tomu, aby se v určité skupině zabránilo rození dětí, s cílem částečně nebo úplně zničit některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou. *Genocidium* a také zločiny, u kterých byla prokázána historická pravdivost, tedy nesmějí být popírány, zpochybňovány, schvalovány nebo ospravedlňovány za účelem podpory rasistických teorií a myšlenek.⁸³

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, s. 3207-3208. ISBN 978-80-7400-109-3.

⁸³ Tamtéž s. 3209-3211.

2. Praktická část

V první části této práce bylo pojednáváno spíše teoreticky, byly popsány základní pojmy a oblasti pro správné pochopení tématu nenávistných projevů v kybernetickém prostoru. Druhá polovina této závěrečné práce bude zaměřena prakticky na kvantitativním výzkumu. Budou popsány postupy a metody, včetně stanovených otázek a cílů.

2.1 Navrhovaný výzkum a jeho cíle

Výzkum práce se bude skládat z dotazníkového šetření, které bude probíhat jednak v on-line formě, která bude dostupná po rozkliknutí příslušného webového odkazu, ale taktéž v off-line režimu, za pomoci vyplňování předtištěných dotazníků, které budou distribuovány náhodným respondentům, splňujícím požadavky pro vhodné respondenty. Dotazníky budou rozprostřeny výhradně a pouze mezi obyvatele ČR, starší 12 let, hlásící se k romské menšině. V rámci výzkumu jsem se rozhodl pro vytvoření vlastního dotazníku, který bude ideálně splňovat požadavky této práce.

Cílem výzkumu bude snaha o vytvoření obrazu o tom, jak si nenávistných projevů v kybernetickém prostoru všímají jednotlivé skupiny Romů dle věku a pohlaví. Dále se pokusím zjistit, jaké procento dotazovaných se stalo obětí nenávistných útoků ve virtuálním prostředí, a kde se s ním setkali, zda se jim dostavovaly negativní emoce po takovém nenávistném projevu, a jak na něj případně reagovali. V poslední části dotazníku se pokusím zjistit míru povědomí, o možnosti podání on-line trestního oznámení na nenávistný projev v kyberprostoru, a také míru využívání tohoto úkonu.

2.2 Zkoumaný soubor

Zkoumaným souborem by měli být výhradně obyvatelé ČR, hlásící se k romské menšině žijící na našem území ve věku 12 let a starší. Tuto věkovou hranici jsem se rozhodl zvolit s ohledem na možnou rozumovou a mravní vyspělost respondentů vůči vážnosti dotazníku, základním pojmům a formulaci dotazů. Respondenti budou jak ženy, tak muži a budou rozděleny do čtyř věkových skupin. První skupinou bude mládež ve věku 12–15 let, tedy ještě děti školou povinné, navštěvující druhý stupeň základních škol. Tato skupina bude pro účely

této práce označeny jako děti. Druhým intervalem zvoleným pro určitou kategorii je rozmezí věku od 16 do 20 let, které by mělo pojmut jedince navštěvující střední školy a učiliště a také ty, kteří nabývají prvních pracovních zkušeností. Tato skupina v rámci dotazníkového šetření této práce bude označena jako mladiství. Třetí interval začíná od 21. roku a končí respondenty, kteří již dosáhli věku 34 let, tito respondenti budou označeni jako dospívající. Věková hranice byla zvolena tak, aby obsáhla osoby, které navštěvují vysoké školy, ale také ty, kteří se po studiu začínají osamostatňovat od svých rodičů, zakládají vlastní rodiny a reálně přebírají zodpovědnost za svůj vlastní život. Poslední věková hranice je stanovena na 35 a více let, a která spolehlivě obsáhne zbylou část veřejnosti a dokáže zbylé tři intervaly správně a rovnoměrně doplnit. Skupina bude pro účely práce označena jako dospělí.

Stanoveným cílem pro dotazníkové šetření bude získat odpovědi od čtyřiceti až šedesáti respondentů. Jednou z obecných otázek bude taktéž dotaz na pohlaví respondenta, kdy je záměrem získat pro dotazníkové šetření odpovědi obou skupin pohlaví.

2.3 Metody použité pro výzkum

Základní výzkumnou metodou bude dotazník postavený na 12 uzavřených, polouzavřených i otevřených otázkách. Dotazník bude vytvořen pomocí webové platformy Survio.com, která se na tvorbu dotazníků specializuje. Dotazník dostane název „Dotazník pro nenávistné projevy v kybernetickém prostoru vůči romské menšině“. Na úvodní straně budou kromě názvu a popisu vysvětleny také tři základní pojmy. Jedná se o pojmy sociální síť, nenávistný projev a trestní oznámení.

Definice pojmu sociální síť vychází z webu sitevhrsti.cz⁸⁴, pojem nenávistný projev je mou vlastní vytvořenou definicí, a co se týká definice trestního oznámení, tak ta vychází z § 158, odstavců 1 a 2 trestního řádu. Tedy: „*oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je povinen přijímat státní zástupce a policejní orgán. Přitom je povinen oznamovatele poučit*

⁸⁴ Sociální síť. Sitevhrsti.cz [on-line]. [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>

*o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje, a pokud o to oznamovatel požádá, do jednoho měsíce od oznámení jej vyrozumět o učiněných opatřeních. Policejní orgán je povinen mimo jiné z podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele.*⁸⁵ Uvádět přesné právní vymezení pojmu *trestního oznámení* nepovažuji pro účely dotazníku za vhodné, proto jsem se rozhodl pro mnou vytvořenou zjednodušenou definici, která bude srozumitelnější, jasnější a zároveň nezkrusí pravý význam tohoto legislativního pojmu.

Považuji za důležité, aby se respondenti na začátku dotazníku, ještě před jeho započítím, seznámili s výše zmíněnými pojmy, které jsou pro zodpovězení části otázek klíčové. Zároveň je potřeba zjistit, zda daným pojmům porozuměli, proto je zde vytvořena jedna samostatná otázka, směřující k pochopení těchto pojmů. V případě, že daný respondent neporozumí vysvětlovaným pojmům, jeho odpovědi nebudou do celkového obrazu výzkumu započítány, zároveň bude vytvořena statistika o míře porozumění.

2.4 Etika výzkumu

V rámci šetření bude každý respondent obeznámen s tím, čím se dotazník zabývá a také tím, jak jej v on-line formě správně dokončit. V režimu off-line to respondentům bude sděleno ústně. Dotazovaní budou informováni o anonymnosti dotazníku, kdy nebudou, kromě jejich věku a pohlaví, zjišťovány, ani publikovány žádné osobní údaje. Pro účely tohoto dotazníku, nepovažuji za nutné dané informace sledovat. Každý z respondentů bude mít samozřejmě kdykoli možnost od vyplňování dotazníku upustit, a v případě zájmu se k němu bude moci opět vrátit.

2.5 Výzkumné otázky

Dotazník obsahuje 12 níže uvedených otázek, které jsou zodpovídány chronologicky, respondent tedy postupuje dotazníkem od otázky číslo 1

⁸⁵ Zákon číslo 141/1961 Sb. trestní řád.

až po otázku číslo 12. V případě, že v otázce číslo 6 vybere jako možnou odpověď variantu „Ne“, bude pokračovat až otázkou č. 11. U otázek 1 až 6 je možné vybrat pouze jednu odpověď. U otázky č. 7 je možné vybrat jednu i více odpovědí. Osmá otázka dotazníku je otevřená a jejím cílem je zachycení originálních a vlastních zkušeností respondentů. Otázky devět a deset jsou uzavřené a odpovědi „Ano/Ne“ jsou doplněny ještě o možnost třetí „Už si nepamatuji“, s ohledem na faktor času, kdy si respondent nemusí danou skutečnost uchovat v paměti. Stejně jako otázky č. 7 a 8 se tyto otázky vážou k otázce č. 6. Poslední dvě otázky směřují na povědomí respondentů o možnosti podání trestního oznámení a míře jeho využívání, a stejně jako u většiny otázek je zde možnost výběru pouze jedné odpovědi.

2.5.1 Přehled otázek

Otázka č. 1 – Rozumíte definicím uvedeným na titulní straně?

Otázka č. 2 – Jaké je Vaše pohlaví?

Otázka č. 3 – Jaký je Váš věk?

Otázka č. 4 – Používáte sociální sítě? Pokud ano, můžete rovnou do kolonky níže uvést jaké.

Otázka č. 5 – Vnímáte, že ve virtuálním prostředí dochází k projevům nenávisti vůči romské menšině?

Otázka č. 6 – Cítil(a) jste se někdy Vy sám/sama být obětí takového nenávistného projevu?

Otázka č. 7 – Kde jste se s tímto projevem setkal(a)? Pokud zvolíte odpověď Jinde, uveďte, kde přesně.

Otázka č. 8 – Jak jste na nenávistný projev reagoval(a)?

Otázka č. 9 – Cítil(a) jste po útoku úzkost/strach/smutek/vztek?

Otázka č. 10 – Svěřil(a) jste se někomu s touto skutečností, případně žádal(a) jste někoho o pomoc?

Otázka č. 11 – Víte, že existuje možnost podat on-line trestní oznámení na nenávisť na sítích?

Otázka č. 12 – Využil(a) jste někdy možnost podání on-line trestního oznámení, případně, kdybyste dříve věděl(a), že tato možnost existuje, využil(a) byste ji?

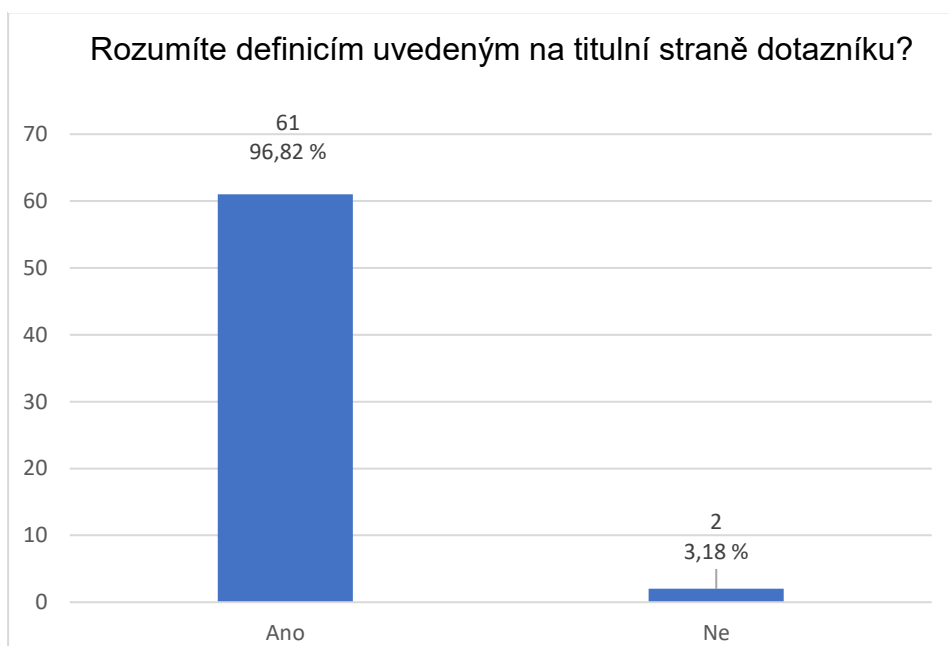
2.6 Způsob zpracování dat

Zjištěné informace pomocí on-line platformy budou staženy a převedeny do tabulek. Dotazníky vyplněné písemně v off-line formě budou překontrolovány a taktéž převedeny do tabulkových forem. Ze zpracovaných výsledků budou vytvořeny sloupcové i výsečové grafy pomocí programu Microsoft Excel. Zároveň budou stejným programem vytvořeny kontingenční tabulky, pomocí kterých bude možné a snadné číst některé vzájemné hodnoty, a výsledky potom vhodně ilustrovat.

3. Analýza odpovědí

Do výzkumu se zapojilo celkem 63 respondentů, což je dokonce více než bylo ve stanoveném souboru předpokládáno. On-line formou se do dotazníku zapojilo 48 respondentů, ve formě tužka papír byly sesbírány odpovědi od 15 dotazovaných. Z celkového vzorku bohužel nebylo možné vyhodnotit 2 dotazníky respondentů, jelikož jako odpověď na první otázku uvedli, že nerozumí základním pojmům a jejich další odpovědi jsou tudíž irelevantní a do celkového výčtu tudíž nejsou započítávány.

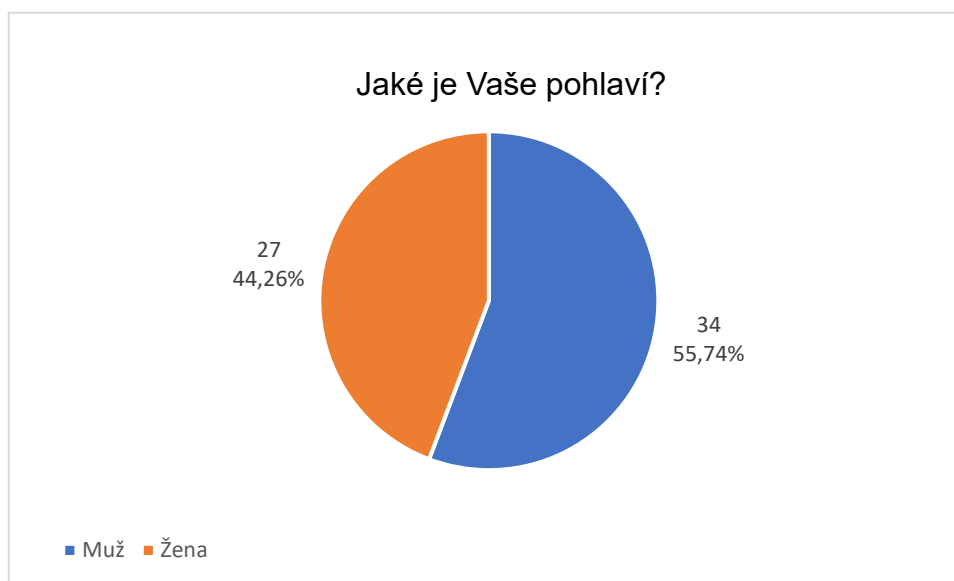
Graf 1 – Otázka č. 1

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Zajímavostí je, že k této odpovědi došlo v obou případech u respondentů, kteří uvedli své pohlaví mužské a svůj věk 12–15 let, je tedy možné, že dosud nebyli dostatečně vyspělí k pochopení těchto pojmů. Z tohoto čísla můžeme také vyvodit, že základní pojmy uvedené na titulní straně dotazníku byly vyloženy vhodně a jejich pochopení pro většinu respondentů nebylo příliš složité. Při vyhodnocování výsledků tedy vycházíme ze vzorku o celkem 61 respondentech, kdy 34 tvořili muži a 27 ženy, vyjádřeno v procentech 55,74 ku 44,26. Vzhledem k formě sběru odpovědí je poměr respondentů s ohledem na pohlaví velmi podobný.

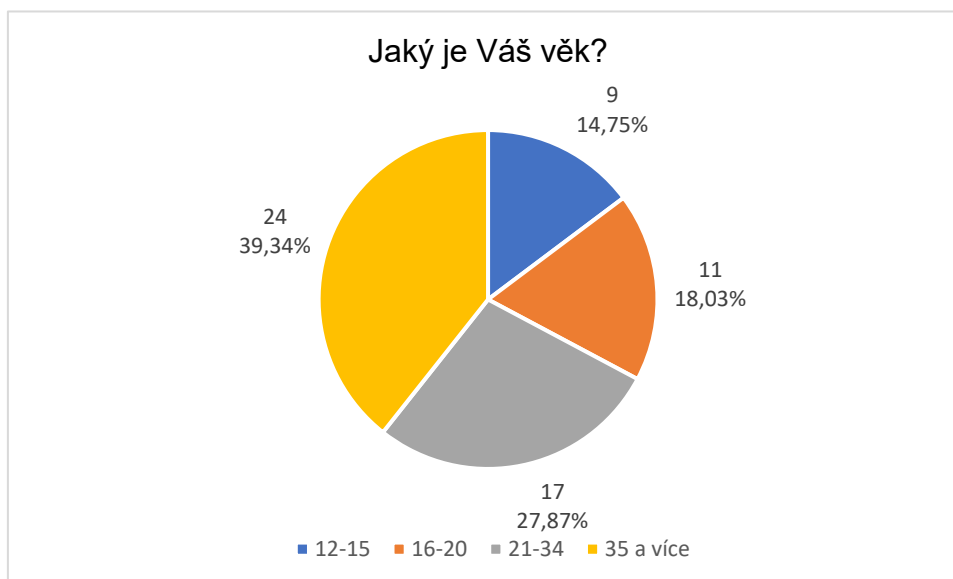
Graf 2 – Otázka č. 2

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

S ohledem na věk byla nejpočetnější část respondentů tvořena čtvrtou skupinou počínaje 35. rokem, pravděpodobně proto, že tento zvolený interval byl nejotevřenější. Z této skupiny se na výzkumu podílelo celkem 24 respondentů, tedy více než třetina. Druhá nejstarší skupina odpovídala celkem sedmnáctkrát. U věkové skupiny 16–21 let bylo sesbíráno celkem 11 odpovědí a u nejmladší věkové skupiny celkem 9 responsí.

Graf 3 – Otázka č. 3

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

U otázky číslo čtyři bylo cílem zjistit rozsah používání sociálních sítí, a zároveň si vytvořit alespoň rámcovou představu o tom, jaké sociální sítě jsou využívány nejvíce. Z celkového počtu 61, používá sociální sítě 52 lidí a pouze 9 nikoli. Bezesporu zajímavým poznatkem je, že z věkové skupiny děti a ani ze skupiny mladistvých žádný z respondentů neoznačil odpověď „Ne“. U věkové skupiny dospívajících tuto variantu zvolily pouze 3 osoby. Zbýlých šest potom náleželo do nejstarší věkové kategorie dospělých. Zde tedy můžeme jasně vidět, že k používání sociálních sítí a internetu obecně dochází již od útlého věku a v dnešní době jsou využívány spíše mladšími generacemi.

Graf 4 – Otázka č. 4

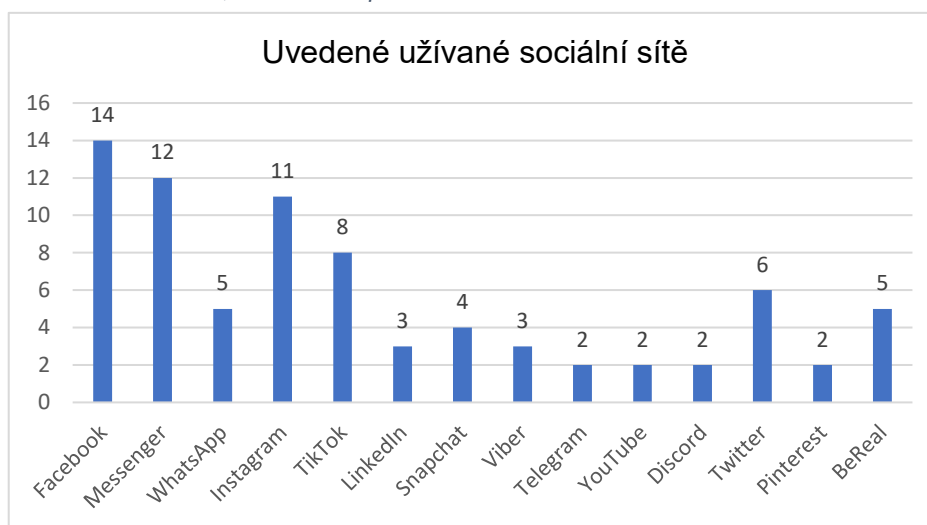

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Z 52 kladných odpovědí respondenti osmadvacetkrát uvedli pouze odpověď „Ano“, ve 24 případech také uvedli jaké sociální sítě používají. V následujícím grafu tedy vycházíme z odpovědí 24 respondentů. Celkem bylo sesbíráno 79 jednotlivých odpovědí, ze kterých vyplývá, že průměrně na jednoho respondenta vychází užívání více než 3 sociálních sítí současně. Nejvíce využívanými jsou platformy společnosti Meta, z nich nejvíce Facebook, který získal více než polovinu hlasů, přesně polovinu potom Messenger a celkem 11 hlasů Instagram. Mezi odpověďmi můžeme najít zároveň jak konzervativnější sociální sítě, určené primárně pro výměnu zpráv, jako jsou Viber nebo WhatsApp, které celkem uvedla přesně třetina dotazovaných, ale také sítě modernější, určené primárně ke sdílení

fotografií a videí. Sem řadíme „starší“ Snapchat, TikTok a novější BeReal. Zde je zajímavým poznatkem, že všechny tyto tři sociální sítě byly zmíněny pouze osobami patřícími do dvou nejmladších věkových skupin. Z odpovědí také vyplývá, že průměrně každý čtvrtý užívá Twitter a zhruba každý desátý LinkedIn, Telegram, Discord a Pinterest. Zvláštní skupinou je potom YouTube, který uvedli pouze dva respondenti, a je tedy otázkou, zda respondenti tuto sociální síť nevyužívají, či ji za sociální síť nepovažují.

Graf 5 – Otázka č. 4, konkrétní odpovědi

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

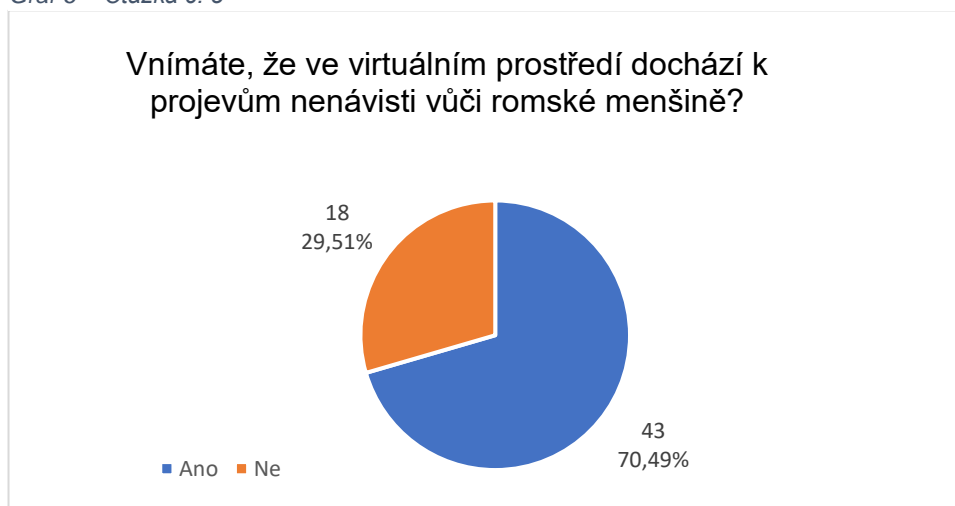
Na otázku, zda respondenti vnímají projevy nenávisti vůči romské menšině ve virtuálním prostředí uvedlo více než 70 % dotazovaných odpověď „Ano“. Touto otázkou se tedy dostáváme k meritu praktické části a můžeme vidět, že téměř tři čtvrtiny dotazovaných jedinců si této nenávisti v kyberprostoru všimá. V absolutních číslech se jedná o 43 jedinců z 61. Vzhledem k věku takto odpovídalo 7 děť, 9 mladistvých, 13 dospívajících a 14 dospělých. V souvislosti s věkem je nejzajímavější fakt, že nenávistné projevy nevnímá celkem deset dospělých, což je možné vidět v tabulce níže. Může to být však také způsobeno tím, že tato skupina poměrově nejméně využívá sociální sítě. S ohledem na pohlaví zde nejsou žádné výjimečné ani neobvyklé hodnoty.

Tabulka 1 – Odpovědi na otázku č. 5 s ohledem na věk

	12-15	16-20	21-34	35 a více	Celkový součet
Ne	2	2	4	10	18
Ano	7	9	13	14	43
Celkový součet	9	11	17	24	61

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Graf 6 – Otázka č. 5

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Vzhledem k další otázce, více než polovina dotazovaných se taktéž cítila být obětí takového nenávistného projevu, poměrově zhruba 3 z 5 dotazovaných. Řečí absolutních čísel má tyto zkušenosti 37 dotazovaných, zbylých 24 uvedlo, že se obětí nenávistného projevu být necítili. S ohledem na pohlaví bylo odpovědí „Ano“ podobně, kladně odpovídalo 19 mužů a 18 žen. Záporně se však k této otázce vyjádřilo 15 mužů a 9 žen. U mužů bylo tedy téměř 45 % odpovědí záporných, zatímco u žen pouze 33 %. Můžeme tedy vidět, že obecně se ženy cítí být více oběťmi nenávistných projevů než muži.

Graf 7 – Otázka č. 6

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Když se podíváme detailně na odpovědi jednotlivých pohlaví dle věku, můžeme vidět, že skupinou, která se cítila být obětí nenávistného projevu nejméně často, je jednoznačně skupina dospělých mužů, kde až 9 respondentů, z celkem patnácti, odpovídalo záporně. Naopak na druhé straně stojí skupina děti mužského pohlaví, kde jsme zaznamenali sice pouze čtyři odpovědi, avšak všechny kladné. Tudíž se všichni respondenti cítili být obětí nenávistného projevu. Ještě markantnější výsledky můžeme vidět v druhé tabulce, konkrétně u dospívajících žen, kde bylo zaznamenáno celkem 7 odpovědí a z nich taktéž ani jedna záporná.

Tabulka 2 – Odpovědi mužů, s ohledem na věk, na otázku č. 6

	12-15	16-20	21-34	35 a více	Celkový součet
Ne		2	4	9	15
Ano	4	3	6	6	19
Celkový součet	4	5	10	15	34

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Tabulka 3 – Odpovědi žen, s ohledem na věk, na otázku č. 6

	12-15	16-20	21-34	35 a více	Celkový součet
Ne	3	2		4	9
Ano	2	4	7	5	18
Celkový součet	5	6	7	9	27

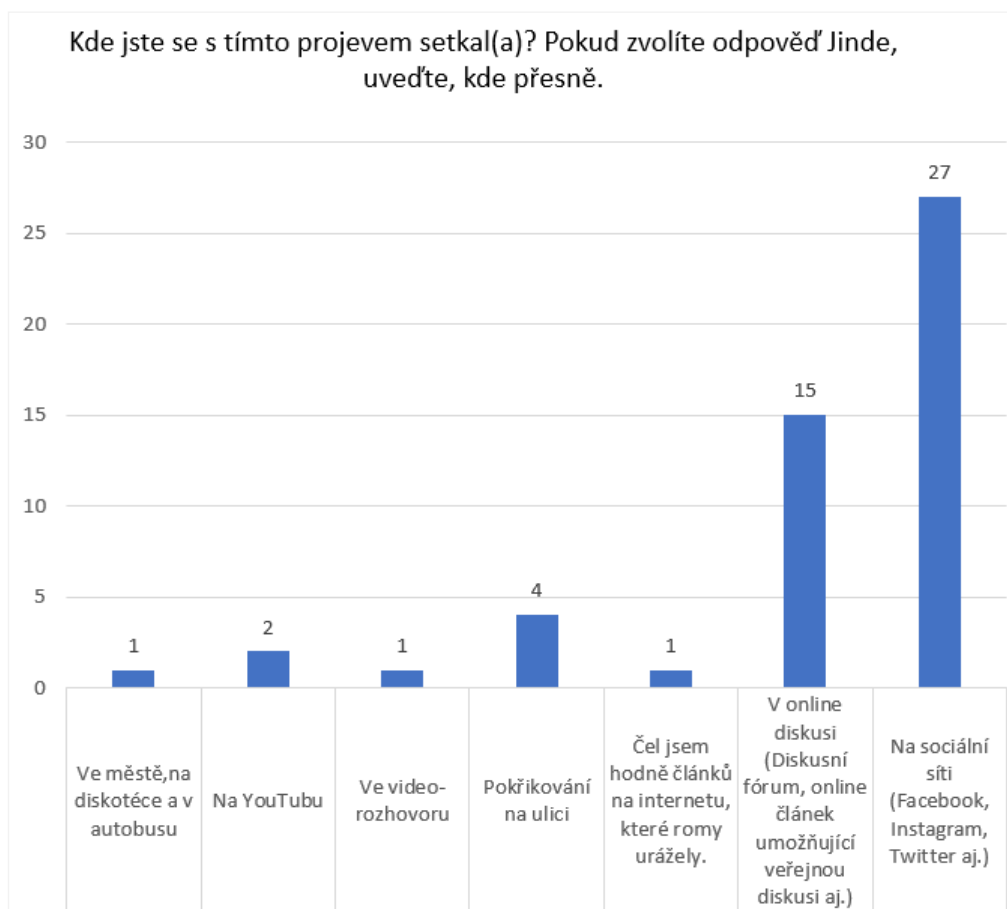
Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Při rozboru otázek číslo 7, 8, 9 a 10 vycházíme z odpovědí celkem 37 respondentů, a to z důvodu, že tato část dotazníku byla určena pouze pro ty, kteří se cítili být obětí nenávistného projevu, tedy v otázce č. 6 uvedli odpověď „Ano“. Celková čísla je možné vidět v tabulkách výše.

Cílem sedmé otázky bylo zjistit místa, na kterých se jednotlivci s nenávistnými projevy setkávají. U této otázky bylo možné zvolit jednu ale i více odpovědí. Kromě pevně daných možností „Na sociální síti...“ a „V on-line diskusi...“ zde byla vepisovací odpověď, kterou respondenti mohli volně využít pro své přesné zobrazení vlastních zkušeností. Respondenti nejčastěji volili právě dvě stanovené odpovědi a ke sdělení dalších vlastní názorů a zkušeností se uchylovali zřídka,

poměrově zhruba pouze jednou ze čtyř případů. Je tedy otázkou, zda se s dalšími místy nesetkávali tak často či svou odpověď neuvedli úmyslně.

Graf 8 – Otázka č.7

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Celkem jsme u sedmé otázky získali 51 odpovědí, protože někteří dotazovaní volili dvě, někdy i tři odpovědi najednou. Celkem 27 dotazovaných označilo možnost sociálních sítí a 15 variantu on-line diskusí. Dva respondenti uvedli jako místo nenávistných projevů YouTube, jeden video rozhovor a jeden respondent uvedl, že četl několik webových článků, které Romy urážely. Uvedeny byly také odpovědi, které nesouvisí s kybernetickým prostorem, není však na škodu je zmínit. Ve čtyřech případech se respondenti setkali s nějakou formou nenávistných projevů na ulici, které byly subsumovány pod jednotnou odpověď: „pokřikování na ulici“. Jedna respondentka uvedla taktéž odpověď: „ve městě, na diskotéce a v autobusu“, do jedné odpovědi tedy uvedla rovnou tři místa. Z pohledu jednotlivců, celkem 25 dotazovaných uvedlo jednu odpověď, 10 uvedlo dvě

odpovědi a celkem dva respondenti odpovídali jak označením předvyplněných možností, tak uvedením vlastních zkušeností. Zajímavým faktem je, že možnost on-line diskusí volili pouze dospělí a dospívající jedinci.

Při zpracovávání výsledků u otázky číslo 8 došlo u některých odpovědí k lehkému revidování, samozřejmě bez zásahu do kořene klíčových slov nebo smyslu odpovědi, především s ohledem na gramatiku a použité výrazy tak, aby bylo možné některé odpovědi generalizovat. Celkem bylo sesbíráno 14 různých druhů odpovědí, které jsou pouze ilustrativně znázorněny v tabulce, na následující straně.

Bezesporu nejčastější odpovědí bylo ignorování a žádná reakce na daný projev. Dalšími opakujícími se odpověďmi bylo zablokování člověka v rámci dané stránky, nahlášení příspěvku kompetentním osobám spravujícím web nebo smazání nenávistného příspěvku. Dva respondenti také uvedli, že neví, jak na daný projev reagovali a tři další uvedli „*Poslal jsem ho někam...*“.

Jedinečných odpovědí bylo uvedeno celkem osm. Aby byla zachována autenticita odpovědí, nedošlo u těchto odpovědí k žádné úpravě, vyjma doplnění interpunkce a diakritiky. Jednalo se o odpovědi:

1. „*řekla jsem mu, ať se uklidní*“,
2. „*po několikátém případě jsem se naštvála a zrušila si Facebook a mám jen WhatsApp, kde mám jenom nejbližší*“,
3. „*když mi v autobuse bylo řečeno že si poloviční jízdenku nezasloužím, že tohle je u nás (u Romů) časté si kupovat poloviční jízdenky a je nám 18 a více. Já jsem student mám i Isic kartu a vše, když jsem to prokázala, pan řidič mi jen odpověděl hm a vytiskl mi doklad.*“,
4. „*pohádali sme se*“,
5. „*stránku jsem přestal navštěvovat*“
6. „*napsal mi, že by se styděl, kdyby byl cikán, tak jsem mu napsala, že bych se styděla být ním, když toto píše*“,
7. „*taky jsem mu začla nadávat*“,
8. „*když mi jednou někdo místo odpovědi začal nadávat do cikánů, tak jsem mu řekla, ať si jde laskavě nadávat jinam že na to nejsem zvědavá*“.

V rámci všech opakujících se i jedinečných odpovědí můžeme opět vidět, že některé z nich nebyly a další nemusely být učiněny v rámci kybernetického prostoru, to však nic nemění na faktu, že se takové situace staly a je třeba je minimálně do budoucna řešit.

Graf 9 – Otázka č. 8

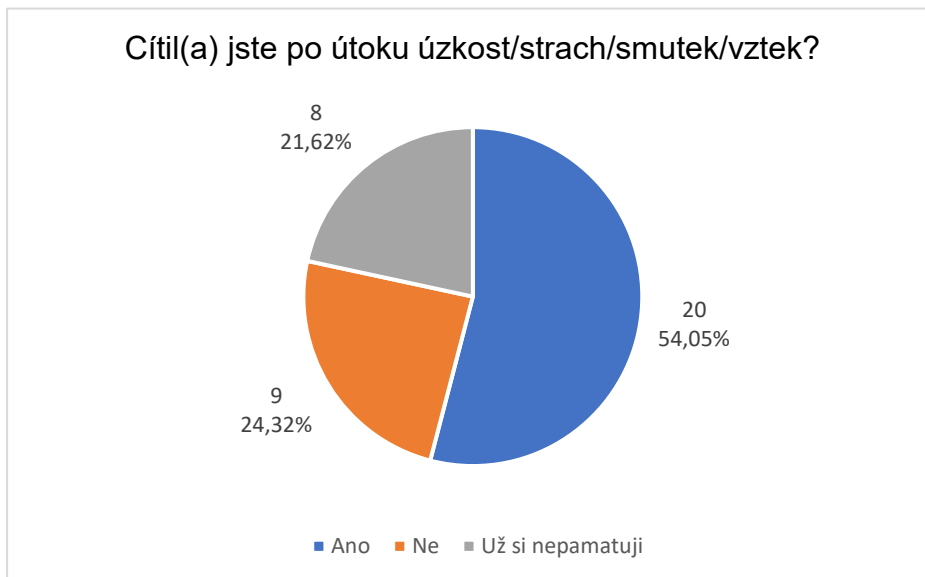

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

U otázky č. 9 bylo cílem zjistit, jaký dopad měl nenávistný projev na jednotlivé respondenty. Výsledkem je zjištění, že více než polovina respondentů (54,05 %) cítila uvedené negativní emoce. Devět respondentů, což není ani čtvrtina, uvedlo, že tyto emoce necítili a pouze o jednoho méně si na tyto okolnosti nepamatuje. Vzhledem k výsledkům, přišly zajímavé odpovědi zejména od mužského pohlaví, kdy děti a mladiství ze sedmi případů celkem šestkrát uvedli, že uvedené emoce nepociťovali a pouze jednou, že ano. Naopak od dospívajících a dospělých mužů přišlo celkem 12 odpovědí, z nichž nebyla žádná záporná, osm bylo kladných a pouze ve čtyřech případech si dané okolnosti nevybavují. Poměrově tedy ve dvou případech ze tří tyto dvě věkové skupiny negativní emoce pociťovaly a jednou ze tří případů si na toto nevzpomínají. Výsledky u ženského pohlaví byly víceméně vyrovnané, bez větších odchylek, pouze u nejstarší věkové skupiny

jsme se setkali se čtyřmi odpověďmi, z nichž všechny byly kladné. Můžeme tedy říct, že nenávistné projevy v kybernetickém prostoru vyvolávají negativní emoce nejvíce v dospělých mužích i ženách, především starších 35 let a naopak nejméně v nezletilých anebo čerstvě dospělých mužích.

Graf 10 – Otázka č. 9

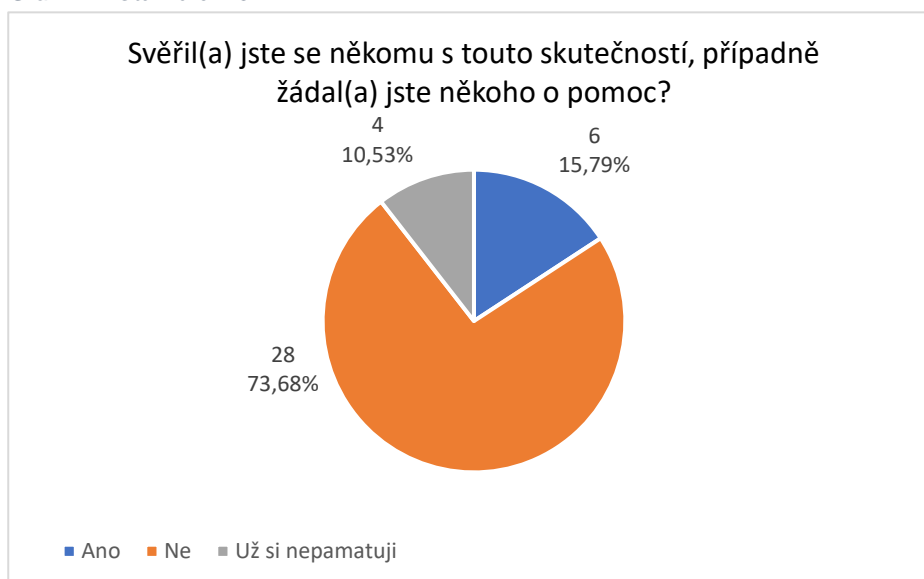

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

U otázky desáté byla zjišťována míra sdílení skutečností s druhými osobami, že se nenávistný projev vůči osobě objevil. Zde překvapivě, vzhledem ke kladným odpovědím, získáváme opravdu nízké hodnoty, a mimo jiné se zde objevilo o jednu odpověď více, než bylo s ohledem na odpovědi u otázky číslo 6 předpokládáno. Tato jedna odpověď nad rámec očekávaných čísel se objevila v dotazníku vyplňovaném ručně a k jejímu vyplnění došlo pravděpodobně chybným přečtením instruktážní informace pod otázkou č. 6.

Celkem bylo tedy sesbíráno 38 odpovědí respondentů, z nichž 4 odpověděli „Už si nepamatuji“ (10,53 %). Všechny čtyři odpovědi přišly od osob, které uvedly své pohlaví ženské. Šest respondentů odpovědělo „Ano“ (15,79 %), tedy se s touto skutečností někomu svěřilo, případně někoho požádalo o pomoc s řešením takové situace. Celkem v pěti případech se jednalo o ženy, pouze o jeden případ šlo u mužů. Zbývá část dotazovaných (73,68 %), v absolutních číslech 28, odpověděla záporně. Můžeme tedy vidět, že ženy jsou v těchto případech sdílnější a mnohem častěji, než muži se svěřují nebo obrací na druhé osoby.

Graf 11 – Otázka č. 10

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Na předposlední otázku dotazníku již opět odpovídal plný počet respondentů, tedy 61. Z tohoto souboru 15 dotazovaných odpovědělo kladně a 46 záporně. Zde výsledky nejsou příliš překvapivé, alespoň z hlediska povědomí s ohledem na věk dotazovaných.

Graf 12 – Otázka č. 11

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Z patnácti kladných odpovědí patří 9 mužům a 6 ženám. Žádná kladná odpověď nepřišla od skupiny děti, ať už mluvíme o mužském či ženském pohlaví. Záporně odpovědělo všech devět dotazovaných. Od mladistvých přišlo celkem 11

odpovědí, z nich 3 kladné (27,3 %), jedna od muže a dvě od žen. Ze 17 odpovědí dospívajících dostáváme podobný poměr kladných a záporných odpovědí jako u předchozí skupiny. Odpověď „Ano“ byla uvedena celkem ve čtyřech případech (23,5 %). U nejstarší věkové skupiny bylo řečí absolutních čísel celkem 8 odpovědí „Ano“ a 16 odpovědí „Ne“. Na tomto vzorku je vidět, že nejstarší skupina má o této možnosti pochopitelně největší povědomí. Zároveň jak u mužů, tak u žen dostáváme poměrově totožných čísel, kdy kladně odpovídaly tři z devíti žen a na druhé straně pět z patnácti mužů. V obou případech tedy dostáváme relativních 33,33 %.

Tabulka 4 – Odpovědi mužů, s ohledem na věk, na otázku č. 11

	12-15	16-20	21-34	35 a více	Celkový součet
Ne	4	4	7	10	25
Ano		1	3	5	9
Celkový součet	4	5	10	15	34

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

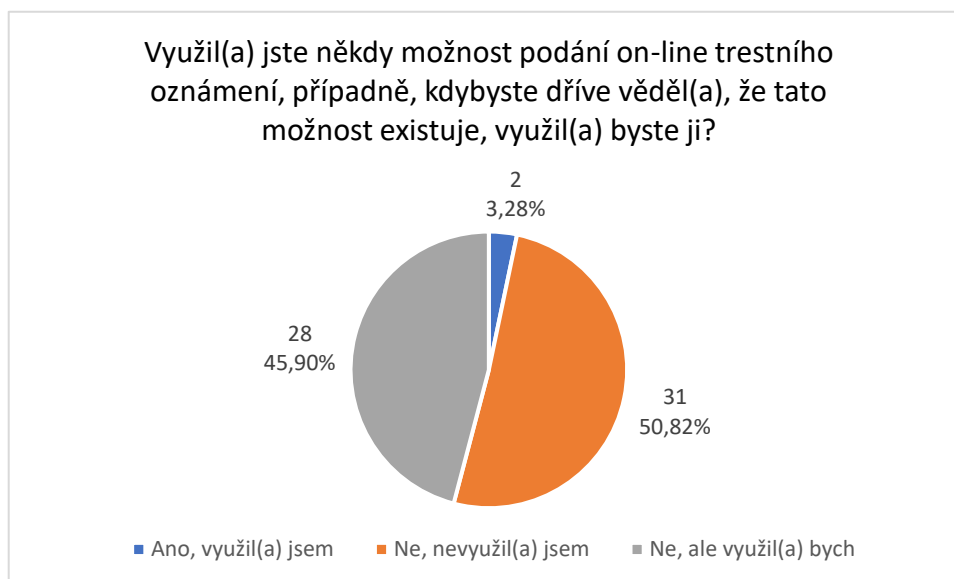
Tabulka 5 – Odpovědi žen, s ohledem na věk, na otázku č. 11

	12-15	16-20	21-34	35 a více	Celkový součet
Ne	5	4	6	6	21
Ano		2	1	3	6
Celkový součet	5	6	7	9	27

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

U poslední otázky, která souvisí s otázkou předchozí, bylo zjišťováno, zda dotazovaní využili možnost podání on-line trestního oznámení. U této otázky respondenti vybírali ze tří variant, tedy „Ano, využil(a) jsem“; „Ne, nevyužil(a) jsem“; „Ne, ale využil(a) bych“. První zmíněnou možnost využili pouze dva respondenti, a to jeden dospělí a jeden dospívající muž. U druhé možnosti jsme získali nadpoloviční většinu všech odpovědí, kdy 16 přišlo od mužů a 15 od žen. Třetí možnost zvolilo opět 16 mužů a také 12 žen. S ohledem na věk jsou odpovědi respondentů vyvážené.

Graf 13 – Otázka č. 12

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Zajímavé srovnání se nabízí především při komparaci vzájemných souvislostí mezi odpověďmi respondentů na otázky č. 11 a č. 12. Ze 46 respondentů, kteří na otázku číslo 11 uvedli, že neví, že existuje možnost podání on-line trestního oznámení, jich 28 (60,9 %) uvedlo u poslední otázky, že by tuto možnost využilo a pouze 18 (39,1 %) z nich by tuto možnost nevyužilo. Pochopitelně dva respondenti, kteří podání využili o této možnosti věděli a zbylí o možnosti taktéž věděli, ale necítili nikdy potřebu jej v minulosti využít.

Tabulka 6 – Srovnání odpovědí na otázky č. 11 a č. 12

	Ne	Ano	Celkový součet
Ano, využil(a) jsem		2	2
Ne, ale využil(a) bych	28		28
Ne, nevyužil(a)	18	13	31
Celkový součet	46	15	61

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

3.1 Shrnutí výzkumu

Na začátek dotazníkového šetření byly umístěny obecnější otázky, nad kterými dotazovaní nemuseli příliš přemýšlet, aby došlo ke správnému naladění a bylo možné získat co nejpřesnější odpovědi. Zároveň tyto otázky pomohly při zohledňování jednotlivých odpovědí vzhledem k věku a pohlaví. Po obecných otázkách nastupovaly otázky konkrétnější, stěžejní pro tuto práci, u nichž bylo v některých případech nutné i vepisování vlastních myšlenek a zkušeností. Toto bylo záměrně umístěno zhruba doprostřed dotazníku, aby se respondenti dostali do správného psychického rozpoložení, ale zároveň ještě nebyli unavení množstvím otázek. Na konec dotazníkového šetření byly opět záměrně zařazeny otázky uzavřené, především proto, aby respondenti měli stále chuť dotazník dokončit.

Výsledkem dotazníkového šetření je zjištění, že více než dvě třetiny respondentů vnímají fakt, že v kybernetickém prostoru dochází k projevům nenávisti, více si jich všímají respondenti do 34 let, dotazovaní od 35 let věku potom méně. Vzhledem k pohlaví je vnímání respondentů podobné. S ohledem na působení takových nenávistných projevů vůči své osobě se více než polovina dotazovaných Romů cítila být jejich obětí. Při porovnání otázek číslo 5 a 6 můžeme vidět, že pouze šest respondentů (<10 %), kteří nenávistné projevy v kyberprostoru vnímají se nikdy necítili být jejich obětí. Tyto nenávistné projevy vnímají Romové, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili nejvíce v rámci sociálních sítí, ale také mimo ně, zejména v on-line diskusích. Mladší jedinci uváděli do odpovědi pouze sociální síť nebo jiná místa virtuální i skutečná. Označení odpovědi on-line diskuse potom volili spíše starší věkové skupiny. Respondenti nejčastěji uváděli, že na daný projev nijak nereagovali a ignorovali jej, kromě těchto odpovědí se objevily také konstruktivnější, ale i méně konstruktivní odpovědi.

Nenávistné projevy vůči respondentům ve většině případů vyvolávají negativní emoce. Pouze zhruba každý šestý se však s touto skutečností někomu svěřil anebo někoho požádal o pomoc, aby tyto emoce ventiloval či se poradil na nejlepším možném postupu proti nenávistnému sdělení, které může nadále

ohrožovat nebo působit na mnoho dalších jedinců. K tomuto kroku přistupují spíše ženy než muži.

Výzkum také ukázal, že více než tři čtvrtiny respondentů neví, že existuje možnost podání trestního oznámení, a zároveň značná část těchto dotazovaných by trestní oznámení využila, kdyby o možnosti v minulosti věděla.

Obrázek 7 – On-line trestní oznámení

PODÁNÍ	DALŠÍ PODÁNÍ	TRESTNÍ OZNÁMENÍ
ŽÁDOSTI O VÝPISY	Podání žádosti o informace	Proti které skupině obyvatel je nenávistný obsah směřován? * Zaškrtněte konkrétní kategorii a vlastními slovy ji specifikujte.
DALŠÍ PODÁNÍ	Trestní oznámení	☐ Skupiny, které se odlišují určitými typickými znaky (např. barvou pleti)
EPETICE	Potvrzení o studiu	☐ Etnické a národnostní skupiny
SPRÁVA SOUHLASŮ	Žádost o vydání řidičského průkazu z důvodu uplynutí platnosti	☐ Skupiny definované vyznáním
MOJE PODÁNÍ	Žádost o vydání řidičského průkazu z důvodu odcizení nebo ztráty	☐ Sexuální menšiny
ODKAZY NA FORMULÁŘE	Žádost o vydání řidičského průkazu z důvodu změny osobních údajů	☐ Skupiny definované politickým přesvědčením
		☐ Jiné

Zdroj: vlastní snímek z Portálu občana; Dostupné z: <https://obcan.portal.gov.cz/podani/dalsi-podani/seznam/podani/trestni-oznameni>

3.2 Navrhovaná řešení

S ohledem na výsledky výzkumu je tedy potřeba říct, že míra nenávisti v kyberprostoru je značná a je potřeba proti ní bojovat. Každý, a to bez ohledu na svůj původ, národnost, barvu pleti, sexuální orientaci či náboženské vyznání by měl mít stejnou možnost obrátit se na vzdělanější nebo informovanější osobu nebo instituci, která bude schopna danému jedinci kvalifikovaně pomoci při řešení následků nenávistných sdělení, jak v oblasti psychologické, tak případně trestně právní. Stejně tak by se mělo rozšířit povědomí o existenci Portálu občana obecně a možnosti, skrze něj podat on-line trestní oznámení proti nenávistnému projevu.

Současně by dle mého názoru bylo potřeba vytvořit nové dostatečně „chytré“ a zkušené algoritmy a programy, které si poradí i s nenávistnými projevy, které se jejich autoři snaží maskovat záměrnými překlepy, vloženými interpunkčními znaménky, použitím emoji či jiných zastíracích prostředků. Takové

programy by měly být schopné rizikové příspěvky detekovat ještě před jejich samotným zveřejněním a na jejich závadnost správce webu včas upozornit. Správce webu by měl následně bezprostředně reagovat. Tyto programy by zároveň mohly být povinnou součástí pro každou stránku, alespoň od dosažení určitého počtu jejích uživatelů.

Závěr

Komunikace v rámci kybernetického prostoru je velmi specifická, jelikož neprobíhá tvář v tvář, následkem toho mizí určité zábrany, a kromě pozitivních stránek chování se setkáváme i s těmi negativními, kdy mimo jiné dochází k nenávisným, rasistickým nebo jiným nepřátelským projevům. S ohledem na velikost virtuálního prostředí a počet jeho uživatelů, zejména mladších, dospívajících jedinců není možné tato jednání přehlížet, ba dokonce je brát jako běžný způsob vyjadřování. Rozsáhlost virtuálního prostředí umožňuje rychlé šíření všeho, co se zde vyskytuje, čímž také dochází k dopadu na čím dál tím více jedinců, jejichž chování a uvažování může být vlivem těchto skutečností dotčeno.

Projevy učiněné v reálném světě mohou být bezprostředně velmi zraňující, na rozdíl od nenávisných projevů učiněných v kyberprostoru však bývají velmi rychle zapomenuty, a to proto, že lidský mozek nedokáže uchovávat tolik informací s takovou přesností jako samotný on-line prostor. Jednou z hlavních charakteristik nenávisných sdělení v kybernetickém prostoru je totiž jejich trvalá povaha a stálost. Téměř každý uživatel kyberprostoru tedy může na daný projev narazit i opakovaně a jeho důsledky na něj mohou dopadat i s odstupem času.

Na druhou stranu, před posouzením jednotlivých výroků jako nenávisných by se měla zohledňovat především použitá slovní zásoba a kontext, ve kterém je výraz použit, protože množství těchto projevů v kyberprostoru je bohužel tak velké, že kdyby se každým jednotlivým případem mělo zabývat nejen soudnictví, ale i ostatní orgány činné v trestním řízení, byly by tyto instituce doslova zahlceny. K represi za nenávisné projevy by se tedy mělo přecházet pouze v závažných případech, a je potřeba začít především s prevencí již u samotných provozovatelů i poskytovatelů daných webů, a zároveň rozlišovat projevy na nenávisné a takové, na které se ještě vztahuje svoboda slova. Při řešení tohoto problému můžou napomoci rozhodnutí soudu, která již nabyla právní moci, a která alespoň neformálně nastaví určité meze a třeba i trochu přibrzdí internetové uživatele, kteří si v některých případech myslí, že jejich jednání v kyberprostoru je

nepostihnutelné a mohou beztrestně používat jakékoli výrazy i sdělení vůči komukoli chtějí.

Meritorním záměrem práce byla snaha vytvoření uchopitelného materiálu, což se do jisté míry povedlo a práce sama o sobě je způsobilá jako podklad pro získání základních informací a povědomí o nenávistných projevech v kybernetickém prostoru. V práci byly stejně tak stanoveny určité metody a postupy, které se podařilo naplnit. V rámci teoretické části se podařilo popsat a nastínit základní problematiku nenávistných projevů v kyberprostoru, s ohledem na praktickou část se povedlo provést výzkum, ze kterého vyplývají zřejmé výsledky. Dotazovaná skupina Romů nenávist na síti rozhodně vnímá, především pak mladší jedinci. Všichni uživatelé kybernetického prostoru by se proto měli snažit nenávist nejen zde potírat, aby se nikdo nemusel obávat kybernetický prostor navštěvovat.

Seznam použité literatury

Monografie

1. BARENDT, Eric. Freedom of speech. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2007. 568 s. ISBN 978-0-19-922581-1.
2. BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. 384 s. ISBN 978-80-87212-42-4.
3. BARTOŇ, Michal, et al. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. Student. 608 s. ISBN 978-80-7502-128-1.
4. BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. 1.vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium (Barrister & Principal). 391 s. ISBN 80-85947-67-6.
5. GIBSON, William. *Neuromancer* [on-line]. 3.vyd, New York: AN ACE BOOK, 2003 [cit. 11.10.2022]. ISBN 9781101146460X. Dostupné z: <https://www.onlinereadfreebooks.com/en/Neuromancer-855350/6>
6. HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004. Knihovnička Orac. 143 s. ISBN 80-86199-94-0.
7. HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI, Wolters Kluver, 2007, 260 s. ISBN 978-80-7357-311-9.
8. JÄGER, Petr a Pavel MOLEK. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. 1. vyd. Praha: Auditorium s.r.o., 2007. Téma. 191 s. ISBN 978-80-903786-5-0.
9. KALIBOVÁ, Klára, ed. *Násilí z nenávisti, rasismus a média: jak nepsat černobíle o barevném světě*. Praha: In IUSTITIA, 2011. 67 s. ISBN 978-80-260-0097-6.
10. KOLOUCH, Jan a Pavel BAŠTA. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. 556 s. ISBN 978-80-88168-34-8.[on-line]. [cit. 17.10. 2022] Dostupné z: <https://knihy.nic.cz/files/edice/cybersecurity.pdf>
11. SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extrémizmu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Slovenské monografie. 246 s. ISBN 978-80-7380-691-0.
12. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*, 1. vydání, Praha: C H.Beck, 2009, 3263 s. ISBN 978-80-7400-109-3.

13. VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 319 s. ISBN 80-7178-998-4.
14. VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 164 s. ISBN 978-80-7357-766-7.

Zákonná úprava

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ústava České republiky.
2. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod
3. Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2021, sp. zn.III.ÚS 2696/21.
4. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
5. Zákon číslo 141/1961 Sb. trestní řád.
6. Zákon číslo 40/2009 Sb. trestní zákoník.
7. Zákon číslo 181/2014 Sb. *Zákon o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti)*.
8. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Webové stránky a elektronické zdroje

1. Akt o digitálních službách. *Mpo.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/digitalni-spolecnost/akt-o-digitalnich-sluzbach--268567/>
2. AUST, Ondřej. Matěj Hušek: „Diskuse na Seznamu raketově rostou. Teď chystáme variaci na Medium“. *Mediar.cz* [on-line]. Praha, 2021 [cit. 4.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/diskuse-na-seznamu-raketove-rostou-ted-chystame-variaci-na-medium>

3. BARLOW, Perry John. A Declaration of the Independence of Cyberspace. [on-line]. [cit. 17.10. 2022]. Dostupné z: <https://www.eff.org/cyberspace-independence>
4. Bezpečnější online prostředí. *Ec.europa.eu* [on-line]. Brusel, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment/europe-fit-digital-age-new-online-rules-users_cs
5. CIROKOVÁ, Kristýna. Odvolací soud rozhodl: Tušl zpět do vězení, Čermák na svobodu. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 30.12.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-odvolaci-soud-rozhodl-tusl-zpet-do-vezeni-cermak-na-svobodu-221836>
6. Co je flaming? *e-bezpečí.cz* Olomouc,2008. [on-line]. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/38-35>
7. Co je to Messenger? *It-slovník.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://it-slovník.cz/pojem/messenger>
8. Co obsahují smluvní podmínky společností Facebook, Google a Amazon. *Mujpravnik.cz* [on-line]. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://mujpravnik.cz/co-obsahuji-smluvni-podminky-spolecnosti-facebook-google-a-amazon/#ftoc-heading-23>
9. Co to je MEME? *It-slovník.cz* [on-line]. 2023 [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: <https://it-slovník.cz/pojem/meme>
10. Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Cvvm.soc.cas.cz*: Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020 [on-line]. Praha, 2021 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5203-vztah-ceske-verejnosti-k-narodnostnim-skupinam-zijicim-v-cr-brezen-2020>
11. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávisných projevech. [on-line]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z:

<http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>

12. Facebook pro začátečníky. *Lupa.cz* [on-line]. Praha: 2009 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/facebook-pro-zacatecniky/>
13. Fotbal a vše kolem něj, *Facebook.com* [on-line]. 2021 [cit. 17.02.2023]. Dostupné z: https://www.facebook.com/FotbalZpravy/posts/pfbid0361AQLEftYnbEEYCZ2VnRujQ1ejVyqqLic9TL6ea2r2QjQhnH9FLToREjPaDrYuMSI?comment_id=1642741632593477
14. Hanobení národa, podněcování k nenávisti. Tušla s Čermákem poslal soud do vězení. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-hanobeni-naroda-podnecovani-k-nenavisti-tusl-s-cermakem-maji-jit-do-vezeni-217737>
15. HANYCH, Monika a Marek PIVODA. Facebook, Twitter a YouTube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro právo a technologie*. [on-line]. 2017, č. 16, s. 177-220. [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/8170>
16. Hard Questions: Who Should Decide What Is Hate Speech in an Online Global Community? *About.fb.com* [on-line]. 2017 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2017/06/hard-questions-hate-speech/>
17. Hashtag #. *Shoptet.cz* [on-line]. Praha [cit. 18.01.2022]. Dostupné z: <https://www.shoptet.cz/slovník-pojmu/hashtag/>
18. HLADKÁ, Eva a Jan FOUSEK. Základy IT gramotnosti. 2014 [on-line] [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/1492/el/sitmu/law/html/pravo-a-kyberprostor.html>
19. HODKOVÁ, Zuzana. Diskuse na Seznamu jsou už teď větší než český Twitter, říká Pavel Zima. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 04.12.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-agenda-diskuse-na-seznamu-jsou-uz-ted-vetsi-nez-cesky-twitter-rika-pavel-zima-194266>

20. HOFMANOVÁ, Vratislava. Diskuse na internetu jsou plné vášní a nenávisti. Současná doba jev zvýraznila. *i60.cz* [on-line]. Praha: 2021 [cit. 04.12.2022]. Dostupné z: <https://www.i60.cz/clanek/detail/28053/diskuse-na-internetu-jsou-plne-vasni-a-nenavisti-soucasna-doba-jev-zvyraznila>
21. HUŠKOVÁ, Lucie. Facebook má téměř 3 miliardy uživatelů. *Newsfeed.cz* [on-line]. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://newsfeed.cz/facebook-ma-temer-3-miliardy-uzivatelu/>
22. Chlapec z Břeclavi si útok Romů vymyslel, spadl z výšky. *Lidovky.cz* [on-line]. Praha: 2012 [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/chlapec-z-breclavi-si-utok-romu-vymyslel.A120523_174315_In_domov_sm
23. *MojeIP.cz* [on-line]. [cit. 22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.mojeip.cz/#cojeip>
24. Jak nastavit, kdo vidí, co na Facebooku sdílíte *Facebook.cz* [on-line]. 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.facebook.com/help/1297502253597210?helpref=hc_fnav
25. KEMP, Simon. DIGITAL 2022: CZECHIA. *DataReportal.com* [on-line]. 2022 [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-czechia>
26. Lajk neboli označení "to se mi líbí" na Facebooku, ve své podstatě "palec nahoru" [on-line]. [cit. 09.11.2022]. Dostupné z: <https://www.infoz.cz/lajk/>
27. Lidí na sítích v Česku přibylo, vedou YouTube a Facebook. *MediaGuru.cz* [on-line]. Praha, 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/02/lidi-na-sitich-v-cesku-pribylo-vedou-youtube-a-facebook/>
28. MÁLEK, Petr. Podle nejvyššího soudu byl komentář pod fotkou dětí jasnou propagací nacismu *Ustecky.denik.cz* [on-line]. 2021 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://ustecky.denik.cz/z-regionu/deti-rasismus-komentar-soud-20211013.html>

29. MÁLEK, Petr. ‚Řešení se přímo nabízí.‘ Za komentář pod fotkou teplických prvňáčků dostal Kroupa podmínku. *Irozhlas.cz* [on-line]. 2020 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/teplice-zs-plynarenska-komentar_2007161324_pj
30. MAREŠ, Miroslav. *Problematika Hate Crime: zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům*, [on-line]. Brno: 2011 [cit. 22.11.2022]. 44 s. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/problematika-hate-crimes.aspx>
31. MITÁŠOVÁ, Barbora. Deep web a dark web. Ponořte se do hlubin internetu. *www.pravo21.cz* [on-line]. Masarykova univerzita, 2019 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/deep-web-a-dark-web-ponorte-se-do-hlubin-internetu>
32. Nenávistné projevy. *Transparenci.fb.com* [on-line]. 2022 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/cs-cz/policies/community-standards/hate-speech/>
33. Nenávistné projevy na internetu je třeba potírat, uvedl Ústavní soud. *Seznamzpravy.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-nenavistne-projevy-na-internetu-je-treba-potirat-uvvedl-ustavni-soud-184737>
34. Sociální síť Instagram. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>
35. Sociální síť YouTube. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>
36. Sociální síť LinkedIn. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 28.02.2023]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/linkedin>
37. Sociální sítě. *Sitevhrsti.cz* [on-line]. [cit. 14.11.2022]. Dostupné z: <https://sitevhrsti.cz/socialni-site/>
38. Sociální sítě. *Internetembezpecne.cz* [on-line]. 2019 [cit. 10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetembezpecne/socialni-media/socialni-site/>

39. Soukromí a kontrola profilu Timeline. *Facebook.cz* [on-line]. 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/586485381434840>
40. SULER, John. The Psychology of Cyberspace. – The online disinhibition effect. [on-line]. 2003 [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/disinhibit.html>
41. Surface Web, Deep Web, Dark Web -- What's the Difference? *Cambiaresearch.com* [on-line]. USA, 2016 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cambiaresearch.com/articles/85/surface-web-deep-web-dark-web---whats-the-difference>
42. ŠABATOVÁ, Anna. Doporučení veřejné ochránkyně práv k nenávisným projevům na internetu. *Ochrance.cz* [on-line]. Brno, 2020 [cit. 15.11.2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Doporuceni/67-2018-DIS-doporuceni_nenavistne-projevy.pdf
43. The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment *Ec.europa.eu* [on-line]. Brusel, 2022 [cit. 22.11.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en
44. The United States Army's *Cyberspace Operations: Concept Capability Plan 2016–2028*. [online]. USA [cit. 18.10.2022], 2010. 72 s. Dostupné z: www.fas.org/irp/doddir/army/pam525-7-8.pdf
45. Tři muži brutálně zbili chlapce. Je ve vážném stavu a přišel o ledvinu. *Lidovky.cz* [on-line]. Praha: 2012 [cit. 16.11.2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/policie-patra-po-muzich-kteri-v-breclavi-brutalne-zbili-chlapce.A120416_110506_In_domov_mev/diskuse/1
46. VAŇKOVÁ, Beáta. Rasistická urážka s emoji opice projde spíše než ta bez ní. Čistící algoritmy sociálních médií to s emoji neumí. *Focus-age.cz* [on-line]. Praha, 2021 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.focus-age.cz/m>

journal/aktuality/rasisticka-urazka-s-emoji-opice-projde-spise-nez-ta-bez-ni--
cistici-algoritmy-socialnich-medii-to-s-emoji-neumi__s288x16139.html

47. Viz pravidelný výzkum Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM), výzkumného oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. „Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2020“. Smyslem daného výzkumu je zjistit postoje obyvatel České republiky k národnostním skupinám zde žijícím. Výzkumu se účastnilo 1012 respondentů starších 15 let. [on-line]. [cit. 18.10.2022] Tisková zpráva je dostupná z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5199/f9/ov200429.pdf
48. VÝBORNÝ, Štěpán. *Svoboda slova versus nenávistné projevy na internetu*. Brno, 2011. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita v Brně. [on-line]. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p0dbr/Svoboda_slova_versus_nenavistne_projevy_na_internetu.pdf
49. Web Forum. *Techterms.com* [on-line]. 2011 [cit. 28.11.2022]. Dostupné z: https://techterms.com/definition/web_forum
50. Za nenávistné výroky o Ukrajincích vězení. Muži dostali 6 a 10 měsíců. *Idnes.cz* [on-line]. Praha: 2022 [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tusl-cermak-soud-nenavist-ukrajina-obzaloba.A221026_091654_domaci_vajo

Seznam zkratek

AV ČR – Akademie věd České republiky

atd. – a tak dále

ČR – Česká republika

č. – číslo

čl. – článek

IP – Internet Protocol

LZPS – Listina základních práv a svobod

mil. – milión

odst. – odstavec

písm. – písmeno

s. – strana

TZ – Trestní zákoník

tzv. – takzvaný

vyd. – vydání

zák. – zákon

zn. – značka

ZŠ – základní škola

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Tři vrstvy kyberprostoru	14
Obrázek 2 – Vztah k národnostním skupinám žijícím v České republice	20
Obrázek 3 – Nenávistné příspěvky z diskuse.....	22
Obrázek 4 – Příklad nenávistných komentářů doplněných o emoji	24
Obrázek 5 – Nenávistný komentář na Facebooku	31
Obrázek 6 – Adresáti Aktu o digitálních službách	33
Obrázek 7 – On-line trestní oznámení	62

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Odpovědi na otázku č. 5 s ohledem na věk.....	51
Tabulka 2 – Odpovědi žen, s ohledem na věk, na otázku č. 6	53
Tabulka 3 – Odpovědi mužů, s ohledem na věk, na otázku č. 6	53
Tabulka 4 – Odpovědi mužů, s ohledem na věk, na otázku č. 11	59
Tabulka 5 – Odpovědi žen, s ohledem na věk, na otázku č. 11	59
Tabulka 6 – Srovnání odpovědí na otázky č. 11 a č. 12.....	60

Seznam grafů

Graf 1 – Otázka č. 1	48
Graf 2 – Otázka č. 2	49
Graf 3 – Otázka č. 3	49
Graf 4 – Otázka č. 4	50
Graf 5 – Otázka č. 4, konkrétní odpovědi	51
Graf 6 – Otázka č. 5	52
Graf 7 – Otázka č. 6	52
Graf 8 – Otázka č.7	54
Graf 9 – Otázka č. 8	56
Graf 10 – Otázka č. 9	57
Graf 11 – Otázka č. 10	58
Graf 12 – Otázka č. 11	58
Graf 13 – Otázka č. 12	60

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro nenávistné projevy v kybernetickém prostoru.....78

Přílohy práce

Dotazník pro nenávistné projevy v°kybernetickém prostoru vůči romské menšině

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku, který se zabývá nenávistnými projevy v kybernetickém prostoru vůči romské menšině.

Dotazník je anonymní a odpovědi se zde zaznamenávají až po vyplnění všech otázek a konečném odeslání.

Před započítím si prosím přečtěte definice základních pojmů.

Sociální síť - webová služba, která umožňuje ve virtuálním prostředí uživatelům po registraci vzájemně komunikovat, sdílet informace, fotografie, videa, chatovat a provozovat další aktivity.

Nenávistný projev - slovní, obrazový či jiný projev, který útočí vůči jednotlivci nebo skupině na základě jejich náboženského vyznání, rasy, barvy pleti, původu, národnosti, pohlavní orientaci, zdravotního stavu nebo politického přesvědčení. Může se jednat také o vulgarismy.

Trestní oznámení - jakékoliv podání Policii České republiky anebo státnímu zastupitelství, ze kterého vyplývá podezření na spáchání trestného činu.

1 Rozumíte definicím uvedeným na titulní straně dotazníku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 Jaké je Vaše pohlaví?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Muž Žena

3 Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

12-15 16-20 21-34 35 a více

4 Používáte sociální sítě? Pokud ano, můžete rovnou do kolonky níže uvést, jaké.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ne Ano

5 Vnímáte, že ve virtuálním prostředí dochází k projevům nenávisti vůči romské menšině?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

6 Cítil(a) jste se někdy Vy sám/sama být obětí takového nenávistného projevu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

Pokud jste v předchozí odpovědi uvedl(a) Ne, pokračujte prosím otázkou číslo 11.

7 Kde jste se s tímto projevem setkal(a)? Pokud zvolíte odpověď Jinde, uveďte, kde přesně.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Na sociální síti (Facebook, Instagram, Twitter aj.) V online diskusi (Diskusní fórum, online článek umožňující veřejnou diskusi aj.)
 Jinde

8 Jak jste na nenávistný projev reagoval(a)?

9 Cítil(a) jste po útoku úzkost/strach/smutek/vztek?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne Už si nepamatuji

10 Svěřil(a) jste se někomu s touto skutečností, případně žádal(a) jste někoho o pomoc?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne Už si nepamatuji

11 Víte, že existuje možnost podat on-line trestní oznámení na nenávist na sítích?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

12 Využil(a) jste někdy možnost podání on-line trestního oznámení, případně, kdybyste dříve věděl(a), že tato možnost existuje, využil(a) byste ji?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano, využil(a) jsem Ne, ale využil(a) bych Ne, nevyužil(a)